

İyi Yönetişim Programı

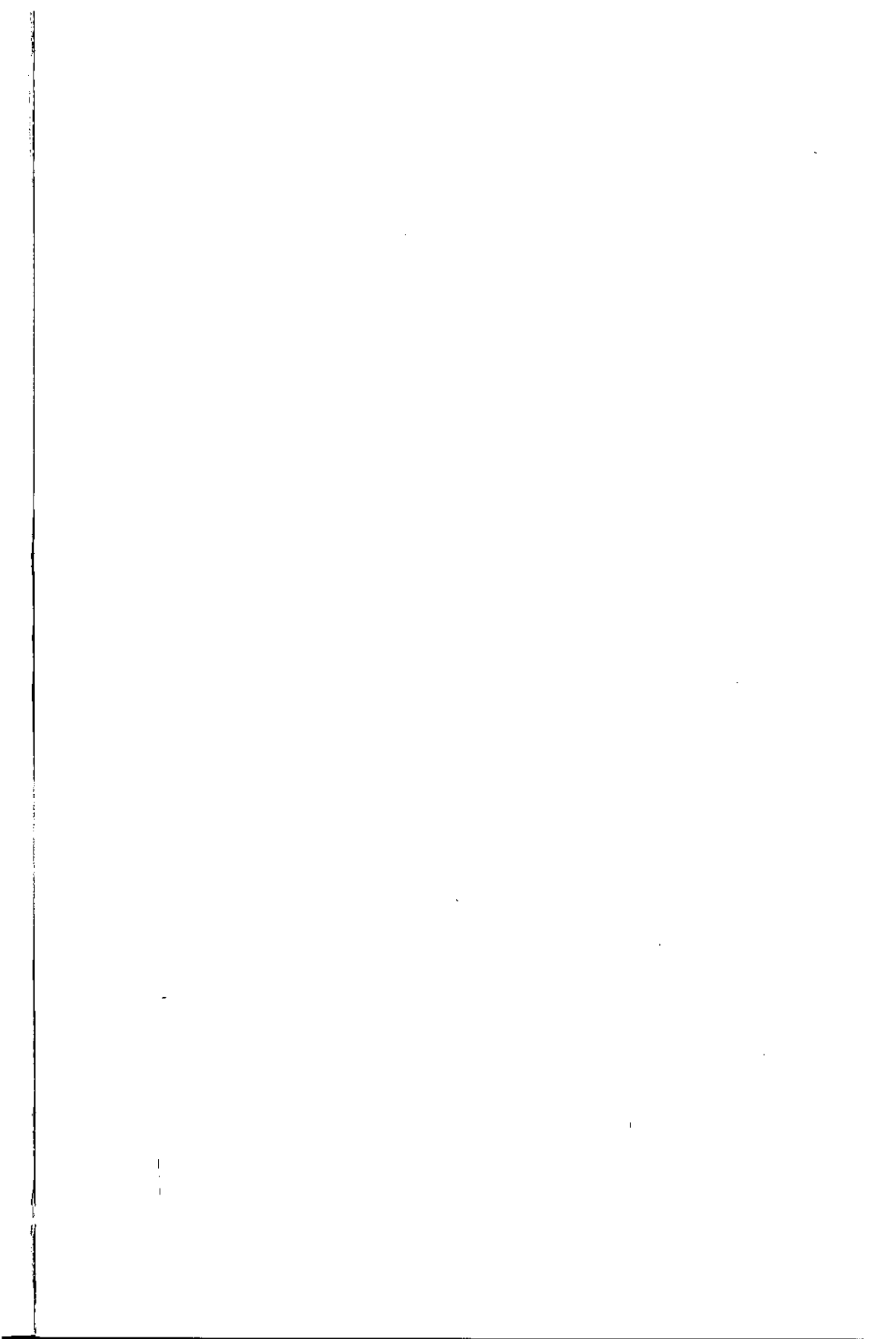
BİLGİ EDİNME HAKKI KULLANMA KILAVUZU

BAŞAK ER

TESEV
YAYINLARI

Bilgi Edinme Hakkı Kullanma Kılavuzu

BAŞAK ER

Eylöl, 2007

TESEV
YAYINLARI

BİLGİ EDİNME HAKKI KULLANIM KILAVUZU

ISBN 978-975-8112-93-7

TESEV Yayınları

Yayına Hazırlayan : Olgu Okumuş, Engin Uğurlu.
Kitap Tasarımı : Rauf Kösemen, Myra
Kapak Tasarımı : Celâl Kavak, AKB
Basıma Hazırlayan : Bilâl Kavak, AKB
Basımevi : AKB | www.akbmatbaa.com | 0216 391 55 35

1. Baskı, 1000

TESEV
Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı

İyi Yönetişim Programı

Bankalar Cad. No: 2, Kat: 3
Minerva Han, Karaköy, 34425, İstanbul
Tel : +90-212-292-89-03
Faks : +90-212-292-90-46
info@tesev.org.tr
www.tesev.org.tr

Copyright © Eylül 2007

Bu kitabın hakları saklıdır. Kitabın hiçbir bölümü Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı'nın izni olmadan, hiçbir elektronik ve mekanik formatta ve araçla (fotokopi, kayıt, bilgi depolama vd.) çoğaltılamaz.

Bu kitapta yer alan görüşler yazara aittir ve bir kurum olarak TESEV'in görüşleriyle bire bir örtüşmeyebilir. Bu kitabın yayımlanması ve tanıtılmasındaki katkılarından ötürü Açık Toplum Enstitüsü-Türkiye'ye ve TESEV Yüksek Danışma Kurulu'na teşekkürü borç biliriz.

İyi Yönetişim Programı

Bilgi Edinme Hakkı Kullanma Kılavuzu

BAŞAK ER

Eylül, 2007

Başak ER

1979 doğumlu ER, lisans derecesini Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden 2000 yılında aldı. AB Jean Monnet Bursu ile gittiği Dublin Üniversitesi'nde Avrupa Ekonomisi ve Kamu Yönetimi yüksek lisansını 2002'de tamamladı. ODTÜ Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden 2004 yılında Uluslararası İlişkiler dalında ikinci yüksek lisans derecesini aldı. 2004-2007 yılları arasında çalıştığı TESEV'de özellikle Bilgi Edinme Hakkı üzerine çalışmalar yürüttü.

SUNUŞ	1
ÖNSÖZ	3
BİLGİ EDİNME HAKKI NEDİR?	5
Tanım	5
Bilgi Edinme Hakkının Diğer Haklar ile İlişkisi	6
Bilgi Edinme Hakkı Temel Bir İnsan Hakkı mıdır?	6
BİLGİ EDİNME HAKKININ TARİHİ	7
Erken Örnekler	7
Uluslararası Anlaşma Metinleri	7
II. Dünya Savaşı Sonrası Yeni Düzendeki Bilgi Edinme Hakkı	9
Bölgesel Anlaşmalarda Bilgi Edinme Hakkı	9
Bilgi Edinme Hakkı Mevzuatlarının Kıtalar Arası Dağılımı	10
Neden Son 20 Yıl?	10
BİLGİ EDİNME HAKKI YASAL DÜZENLEMELERİ İLE İLGİLİ TEMEL İLKELER	12
ÜLKE MEVZUATLARINA GENEL BAKIŞ – ORTAK VE FARKLI NOKTALAR	15
TÜRKİYE’DE VATANDAŞIN BİLGİ EDİNME HAKKI - MEVZUAT	18
Türkiye’de Bilgi Edinme Hakkı Mevzuatı	18
Bilgi Edinme Hakkı Kanunu Ne Getiriyor?	19
TÜRKİYE’DE BİLGİ EDİNME HAKKI UYGULAMASI	30
Yıllık Kurul Raporları	30
Yıllar İçinde Bilgi Edinme Hakkı Kullanımı – Meclis Raporları	30
Sivil Toplum Örgütü Çalışmaları	31
Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri	35

BİLGİ EDİNME DEĞERLENDİRME KURULU [BEDK]	37
BİLGİ EDİNME HAKKI KONUSUNDA ÇALIŞAN SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİ	38
Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı (TESEV)	38
BilgiEdinmeHakki.Org	39
Düşünce Suçuna Karşı Girişim – Biz de Bilelim	41
Bilgi Edinme Hakkı Konusunda Çalışan Yabancı Sivil Toplum Örgütleri	41
KAYNAKÇA	54

SUNUŞ

Türkiye 2001 mali krizinden sonra bir yandan ekonomik önlemler alırken öte yandan da kamu yönetiminin yeniden yapılanmasına ilişkin yeni düzenlemeler yapma gereğini duydu. 1999 Helsinki zirvesi ile başlayan Avrupa Birliği sürecinde kamu yönetimi reformu yapma sözü veren Türkiye, bu konuyu köklü bir dönüşüm sağlayacak yaklaşım yerine geçici çözümlerle geçiştirmeye çalışıyordu. Ancak 2001 krizi kamu yönetiminin köklü olarak değiştirilmesi gerektiğini ortaya koyunca 2002 de işbaşına gelen AKP iktidarı işin gereğini yapmak zorunda kaldı.

Kamu yönetiminin yeniden düzenlenmesi bir bütüncül yaklaşım ile ele alınmıştır. Kamu yönetiminin görevlerinin yetkilerinin ve örgüt yapısının düzenlenmesi köklü bir dönüşüm için yeterli sayılmamıştır. Demokratik yönetim ilkelerinin tam olarak devreye sokulmasıyla kamu yönetiminde zihniyet değişiminden başlayarak etkin, verimli ve saydam bir kamu hizmeti sağlamanın mümkün olabileceği düşünülmüştür. Bu nedenle mali yönetim başta olmak üzere ihale mevzuatı, yerel yönetim mevzuatı bütünüyle değiştirilmiştir. Bu mevzuatı yaşama geçirecek yeni bir yönetim anlayışı ve etiğini yerleştirmek için bireyden başlayarak sivil toplumu da içine alan halkın bütününe katılım yoluyla kamu işlerine karışmasını sağlayacak başka yeni düzenlemeler yapılmıştır. Dernek kurma özgürlüğünün önündeki engeller azaltılmış, hesap sormayı kolaylaştıracak bilgi edinme konusundaki yeni bir işleyiş gündeme getirilmiştir. Bu anlamda reformun tamamlandığı söylenemez. İdari usul yasası dernek kurma özgürlüğünün geliştirilmesi gibi konularda da daha ileri adım atmak gerekmektedir.

Sivil anayasa yapma konusunun gündemde olduğu şu günlerde kamu yönetimi reformunun kalıcı ve kapsamlı olmasını sağlayacak yeni anlayışın anayasa düzenimize girmesi bu alandaki umutları güçlendirecektir.

Bilgi edinme konusu yurttaş açısından “yumuşatılmış” bir ihtilal hakkı niteliğindedir. Bu hakkın uygulanması çok yeni olmakla birlikte gerek yurttaşlarımızın gerekse sivil toplumun bilgi edinme konusundaki duyarlılığında büyük bir gelişme olduğu gözlenmektedir. Örneğin, google arama motorunda 17 eylül 2007 itibarıyla bilgi edinme girişi ile arama yapıldığında 1.200.000 başlık elde edilmektedir. Bu bile başlı başına bilgi edinme hakkının iyice kullanmaya başlanıldığının göstergesidir.

TESEV, kamu yönetiminin yeniden yapılandırılmasına başından beri ilgi göstermiştir. Bu amaçla İyi Yönetişim Programı başlığı altında bir çalışmayı 2003 yılında başlatmıştır. İyi yönetim konusunun araştırılıp irdelenmesi amacıyla bir kurul oluşturulmuştur. Bu kurulda çeşitli disiplinlerden akademisyenler, uzmanlar ve kamu görevlileri yer

almıştır. TESEV Yönetim Kurulu da sayın Yılmaz Argüden'i İyi Yönetişim Programından sorumlu Yönetim Kurulu üyesi olarak görevlendirmiştir. Bu program çerçevesinde görev alan Sayın Ahmet Buldam, Olgu Okumuş, Engin Uğurlu'nun konunun Türkiye'ye yayılmasındaki katkıları ve Başak Er'in bu katkılarının yanında kılavuzun hazırlanmasında harcadığı emek her türlü takdirin üstündedir. Ayrıca programlarımıza katılan Kemal Berkarda ve Namık Ceylanoğlu'na teşekkürü bir borç bilirim.

Bu kılavuzun uygulayıcılara ve başvuranlara yararlı olması dileğiyle..

Fikret Toksöz
İyi Yönetişim Programı Direktörü

ÖNSÖZ

Elinizdeki bu kitapçık özgün akademik bir çalışma ortaya çıkarma ya da yeni bir tez üretme kaygısıyla yazılmadı. Bu kitapçığın yazılma amacı “bilgi edinme nedir?” diye merak edenlere bu konu hakkında bilgi vermek.

Peki neden bilgi edinme hakkı üzerine kitapçık? Bilgi, çağımızda gelişmenin temelinde yatan bir olgu. Artık yeni yönetim anlayışı ve teknoloji ile bilgi, devletlerin tek elinde olmaktan çıkmış, kamuoyuna mal olmuş durumda. Eşitsizliklerin giderilmesi, yolsuzlukların ortaya çıkarılması kamuoyunun bilgiye erişiminin artması ile doğru orantılı olarak artıyor. Bilginin ulaşılabilir olması ve bilgi paylaşımının artması ile devletle vatandaş arasında önemli bir köprü kuruluyor ve böylece gizlilik kültürüne bürünmüş yönetim anlayışından hesap verebilir, katılımcı, şeffaf yönetim anlayışına geçiş yapıyoruz.

Oldukça eski olan bilgiye erişim hakkı, 2000 yıllardan sonra ağırlıklı olarak birçok ülke mevzuatına girmiş durumda. Bizim ülkemizde de sürece paralel olarak bilgi edinme hakkı 2004 yılında yasal boyut kazandı. Dolayısıyla henüz 3,5 yaşında olan bu hakkın içeriğini de yeni anlamaya ve tartışmaya başladık.

İşte bu kitapçığın yazılma nedenlerinden en önemlisi, bilgi edinme hakkı tanımayanların konuya dikkatlerini çekmek, bu haktan faydalanmak isteyen bireylere, kurumlara ve sivil toplum örgütlerine yol gösterici olmak. Bunun için de öncelikle konunun hukuksal boyutunu anlatırken olabildiğince basit bir dil kullandık. Kitapçık daha çok bilgi edinme hakkı ile ilgili temel bilgiler veriyor ve konu ile ilgili kaynak metin ve kuruluşlara işaret ediyor.

Kitapçığın bir diğer amacı da sivil toplumun bu hakkın kullanılma alışkanlığını geliştirecek yöntemler bulmasına yardımcı olmak. Bu alanda daha derin araştırma yapmak isteyen bireyler ve kurumlar için de bir başlangıç kitabı niteliği taşıyor.

Kitapçığın ilk bölümünde bilgi edinme hakkının tanımı ve diğer haklarla ilişkisi kısaca yer alıyor. Bu bölümü tamamlayacak şekilde ikinci ana başlık altında bilgi edinme hakkının tarihçesini bulmak mümkün. Aslında eski sayılabilecek bu hakkın neden son 20 yılda önem kazandığı sorusunun cevabı aranıyor. Ayrıca bu hakka atıfta bulunan, bu hakkı tanımlayan uluslararası metinlere de bu bölümde yer veriliyor.

Üçüncü başlık altında birçok ülke mevzuatı ve uygulamasına ışık tutan ve bir sivil toplum örgütü tarafından kaleme alınmış bilgi edinme hakkı ile ilgili temel ilkelerinin kısa özeti mevcut. Bu temel ilkeler paralelinde sonraki bölümde farklı ülke mevzuatlarının ortak ve farklı noktaları hakkında bilgi sahibi oluyoruz.

Sonraki iki bölümde ise Türkiye'ye dönüyoruz. Peki Türkiye'de bu hak yasal olarak nasıl düzenlenmiş ve bu düzenleme çerçevesinde fiiliyatta uygulama nasıl? Bu bölümde sivil toplum örgütlerinin araştırmaları sırasında gözlemledikleri uygulama sorunlarına ve bunlara getirilebilecek çözüm önerilerine de rastlamak mümkün. Bu bölümü bilgi edinme hakkı konusunda üst kurul olan Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu hakkında kısa bilgi takip ediyor.

Son bölümü ise, daha çok bu alanda yapılan çalışmalarını merak edenler ve hatta bu alanda çalışmayı düşünenlere referans olması amacıyla bilgi edinme hakkı konusunda Türkiye'de ve diğer ülkelerde çalışan sivil toplum örgütlerine ayırdık. Bu bölümde, bilgi edinme hakkı konusunda Türkiye'de ve dünyada yapılmış ve yapılmakta olan araştırmalar, etkinlikler hakkında bilgi almak mümkün.

Aslında herkesin sahip olduğu bilgiye erişim özgürlüğü konusunda bu kitapçığın aydınlatıcı ve yol gösterici olması dileğiyle...

Giriş kısmını bitirmeden önce bu kitapçığın hazırlanması sırasında bana fikren ve manen yardımcı olan ve büyük sabır gösteren Olęu Okumuş Maritano'ya teşekkür etmek istiyorum.

Başak Er

BİLGİ EDİNME HAKKI NEDİR?

Tanım

Son birkaç yıldır Türkiye'nin gündemine girmiş olan bilgi edinme hakkı aslında oldukça eski bir kavram. Peki, bu hak peki neyi ifade ediyor?

Dar anlamıyla tanımlamak gerekirse; bilgi edinme hakkı, gerçek ve tüzel kişilerin devletin elinde bulunan resmi verileri kanunun izin verdiği sınırlar çerçevesinde talep etme ve alma hakkıdır.

Bilgi edinme hakkı vatandaşların devletin elinde bulunan bilgiye ulaşabilme hakkıdır. Tabii ki bu hakkın da belirli sınırları var.

Türkçede biz kavram olarak "bilgi edinme hakkı" diyoruz. Uluslararası terminolojiye baktığımızda ise bilgi edinme hakkı yanında daha çok "**bilgiye erişim hakkı**" ya da "**bilgi özgürlüğü**" kavramlarını görmek de mümkün. İngilizcede kullanıldığı şekliyle "*access to information*" ve "*freedom of information*".

Bilgiye erişim kavramı, yukarıda tanımladığımız bilgi edinme hakkından aslında biraz daha geniş bir kavram. Bilgiye erişim dendiğinde iki boyut karşımıza çıkıyor. Bunlardan ilki "**bilgiye erişimin engellenmemesi**". Yani devlet negatif bir yükümlülük, "yapmama yükümlülüğü" üstleniyor ve vatandaşın bilgiye erişimini engellemeyi taahhüt ediyor.

İkinci boyut ise "**bilgiye erişimin mümkün kılınması**". Bu da devletin pozitif yükümlülüğü, yani devlet açısından bakıldığında "yapma yükümlülüğü". Burada sözkonusu olan, sorulan bir bilgiyi açıklamanın ötesinde bilginin kolay ve ucuz şekilde elde edilebilmesi. Yani bilginin ulaşılabilir şekilde açığa vurulması ve bilginin yaygınlaştırılması, dar anlamıyla bilgi edinme hakkının yanında, bilgiye erişim kavramının içinde yer alıyor. (1)

Türkiye'deki Bilgi Edinme Hakkı Yasası'na baktığımızda; adından da belli olduğu gibi "bilgi edinme hakkı" kavramının benimsendiğini görüyoruz. Yani yukarıda verdiğimiz dar tanım paralelinde bir düzenleme var: "vatandaşın kamu makamlarına başvurması sonucu, idarenin elinde bulunan bilgileri elde etme hakkı". Bilgiye erişim hakkında olduğu gibi bilginin kolay ulaşılabilir şekilde açığa vurulması ya da bilginin yaygınlaştırılması kanun kapsamında yer almıyor.

Hem kanunun bilgi edinme hakkı kanunu ismine sahip olmasından, hem de Türkçe'de yaygın olarak bilgi edinme hakkı kavramı kullanılmasından dolayı bu çalışma kapsamında "bilgi edinme hakkı" kavramı kullanılacaktır. Ancak bilgiye erişim

(1) Oder, Burak, 2006, "Uluslararası Deneyimler Işığında Türkiye", Vatandaşın Bilgi Edinme Hakkı Uluslararası Konferansı, Konferans Tutanakları, TESEV Yayınları, İstanbul, s.88.; Mendel, Toby, 2003, "Freedom of Information: An Internationally Protected Human Right", Comparative Media Law Journal, <http://www.juridicas.unam.mx/publica/rev/comlawj/cont/1/cts/cts3.htm> , (Haziran 2007)

kavramının bilgi edinme hakkı kavramını da içeren daha geniş bir kavram olduğunu akılda tutmakta fayda var.

Bilgi Edinme Hakkının Diğer Haklar ile İlişkisi

Esasında bilgi edinme hakkı hem oldukça eski hem de oldukça yeni bir hak. Aynı hak olarak tanımlanmadan önce bu hakka, ifade özgürlüğünün bir parçası olarak, “bilgi ve düşünceleri her yoldan araştırmak, elde etmek ve yaymak” tanımıyla uluslararası anlaşma metinlerinde rastlıyoruz. (2)

İfade özgürlüğü, bireylerin devletin müdahalesi olmaksızın görüşlere sahip olma, bilgi ve düşünceleri edinme ve bunları yayma özgürlüğüdür. İfade özgürlüğü, “hoşgörünün, çoğulculuğun ve açık fikirliliğin gereği olarak, sadece lehte olduğu kabul edilen ya da zararsız ya da ilgilenmeye değer görülen bilgi ve düşünceler için değil, ayrıca devletin ve nüfusun bir bölümü aleyhinde olan, çarpıcı gelen, şok eden, rahatsız eden bilgi ve düşünceler için de uygulanmakta, anayasalar ve yasalar ile güvence altına alınmaktadır.” (3)

Basın özgürlüğü de çok basit tanımıyla ifade özgürlüğünü içerecek şekilde basın yayın organlarının yayımlayacakları haberlerde son sözü söyleme hakkına sahip olmalarıdır.

Bu hakların tanımlarından da gördüğümüz gibi bilgi edinme hakkının ifade özgürlüğü, basın özgürlüğü ve bunların yanında bilim özgürlüğü, siyasi faaliyetlere katılım özgürlüğü gibi birçok hak ile aslında yakından ilgili.

Bilgi edinme hakkı, kamu kurum ve kuruluşlarının ellerinde bulundurdukları bilgileri sır olmaktan çıkarıp, vatandaşların bu bilgilere erişimini mümkün kılarak, bir bakıma bu hakları tamamlayan, onlara da katkıda bulunan bir hak olarak da karşımıza çıkıyor.

Bilgi Edinme Hakkı Temel Bir İnsan Hakkı mıdır?

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 1946 yılındaki bir oturumunda kabul edilen 59(1) sayılı karar, bilgi edinme hakkından temel bir insan hakkı olarak söz etmektedir. İnter-Amerikan İnsan Hakları Mahkemesi de “Claude Reyes ve diğerleri Şili'ye karşı” davasında verdiği 2006 tarihli kararda bunu bir kere daha doğrulamaktadır. Dava üç çevre aktivistinin 1998 yılında yapmış oldukları bilgi edinme hakkı başvurularına cevap alamamaları üzerine açılıyor. Mahkeme, sözkonusu idarelerin bu başvurulara cevap vermemesi ve ayrıca Şili'de bilgi edinme hakkının kullanımını konusunda yasal düzenleme ve etkin mekanizmanın eksik olması nedeniyle Şili'nin bilgi edinme hakkını ihlal ettiği hükmüne varıyor. Böylece ulusal mevzuatlarda ve birçok ülkenin mahkemelerince tanımlanmış olan bilgi edinme hakkı ilk defa bir uluslararası mahkeme tarafından da kabul edilmiş oluyor. (4)

(2) Bu ilişki bir sonraki bölümde bilgi edinme hakkının uluslararası metinlerdeki yeri incelenirken daha açık bir şekilde ortaya çıkacaktır.

(3) Bilgi Edinme Hakkı Değerlendirme Raporu, 2004, TESEV, İstanbul, s. 3.

(4) İnter-Amerikan İnsan Hakları Mahkemesi, 2006, “Claude Reyes ve diğerleri Şili'ye Karşı”, Eylül 19, s.16. (http://www.corteidh.or.cr/docs/casos/articulos/seriec_151_ing.pdf, Mayıs 2007)

BİLGİ EDİNME HAKKININ TARİHİ

Erken Örnekler

Uluslararası belgelere baktığımızda “Bilgi Edinme Hakkı” kavramının aslında yeni bir kavram olmadığını görüyoruz. Bu haktan söz eden ilk yasal belge **1776 tarihli İsveç Basın Özgürlüğü Yasasıdır**. İsveç Anayasası’nın dört parçasından biri haline getirilen bu yasa ile İsveç vatandaşlarına resmi belgelere serbestçe erişim özgürlüğü getirilmiş.

İsveç Basın Özgürlüğü Yasası’ndan sonra bilgi edinme hakkı ile karşılaştığımız bir diğer belge ise **1789 Fransız İnsan Hakları Bildirgesi**. Bildirge bütçe ile ilgili konularda vatandaşlara bilgiye serbestçe erişim hakkı sağlamış. Buna benzer bir ifade **1795 tarihinde Hollanda’da** da dile getirilmiş. (5) Bilgi edinme hakkı konusunda erken örneklerden bir diğeri de ilginç bir şekilde Kolombiya. **Kolombiya’da 1888 tarihinde** kabul edilen **Siyasi ve Yerel Örgütlenmeler** ile ilgili yasal düzenlemede bireylere, başka yasalarca yasaklanmadığı takdirde, hükümetin elinde bulundurduğu bilgiyi talep etme hakkı tanınmış. (6)

Görüldüğü gibi bu belgeler aslında doğrudan bilgi edinme hakkını tanımlayan belgeler değil. Kimi basın özgürlüğü, kimi vatandaşın bütçe süreçlerinden haberdar olması amacıyla bilgiye erişimden söz eden belgeler. Yani biz, bu geçmiş belgelere bakarak satır aralarından bu hakkın varlığını keşfediyoruz.

Uluslararası Anlaşma Metinleri

Bilgiye erişim hakkının uluslararası bir ilke olarak kabul edilmesi II. Dünya Savaşı sonrasına rastlıyor. (7)

Bilgi özgürlüğünün temel bir insan hakkı olarak tanımlanması **Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nun 1946 yılındaki bir oturumunda kabul edilen 59(1) sayılı karar** ile birliktedir. Kurul Kararı’nda deniyor ki; Bilgi özgürlüğü temel bir insan hakkıdır ve Birleşmiş Milletlerin değer verdiği tüm hakların mihenk taşıdır. (8)

Bunu takiben **Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi** düşünce ve anlatım özgürlüğünü tanımlayan **19. Maddesinde** bilgi edinme hakkına yer veriyor. (9)

- (5) Banisar, David, 2006, “Freedom of Information Around the World 2006: A Global Survey of Access to Government Information Laws”, Privacy International, s.18. <http://www.privacyinternational.org/foi/foisurvey2006.pdf> (Mayıs 2007)
- (6) Ülke bilgileri için “freedominfo.org” adlı sivil toplum örgütünün ilgili linkine bakabilirsiniz. <http://www.freedominfo.org/countries/colombia.htm> (Mayıs 2007)
- (7) Uluslararası metinlerde bilgi edinme hakkının yeri hakkında daha ayrıntılı bilgi almak için Mendel, Toby, 2003, “Freedom of Information: An Internationally protected Human Right”, Comparative Media Law Journal, 39 <http://www.juridicas.unam.mx/publica/rev/comlawj/cont/1/cts/cts3.htm> (Mayıs 2007)
- (8) Birleşmiş Millet Genel Kurulu Kararı 59(1) (1946) 65. Oturum, 14 Aralık
- (9) İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, 1948, Genel Kurul Kararı 217 A (III), 10 Aralık.

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi

Madde 19

Herkesin düşünce ve anlatım özgürlüğüne hakkı vardır. Bu hak düşüncelerinden dolayı rahatsız edilmemek, ülke sınırları söz konusu olmaksızın, bilgi ve düşünceleri her yoldan araştırmak, elde etmek ve yaymak hakkını gerekli kılar.

Kullanılan ifade "bilgi ve düşünceleri her yoldan araştırmak, elde etmek ve yaymak hakkı". İşte aslında bu ifade bilgi edinme hakkının temel dayanaklarından bir tanesini oluşturuyor. Hatta bu konu ile ilgili çalışan önemli bir uluslararası sivil toplum örgütü olan Article 19 (Madde 19) da ismini bu maddeden alıyor.

Yine Birleşmiş Milletler bünyesinde 1966 yılında kabul edilen **Birleşmiş Milletler Siyasi ve Medeni Haklar Uluslararası Sözleşmesi**, "İfade Özgürlüğü" başlıklı 19. maddesinde bilgi edinme özgürlüğünden söz edilmektedir. (10)

Birleşmiş Milletler Siyasi ve Medeni Haklar Uluslararası Sözleşmesi

19. Madde - İfade özgürlüğü

1. Herkesin, bir müdahale ile karşılaşmaksızın fikirlere sahip olma hakkı vardır.
2. Herkes ifade özgürlüğü hakkına sahiptir; bu hak bir kimsenin ülke hudutlarıyla sınırlanmaksızın sözlü, yazılı veya basılı veya sanatsal ürün şeklinde veya kendi tercih ettiği başka bir iletişim vasıtasıyla her türlü bilgi ve düşünceyi arama, edinme ve ulaştırma özgürlüğünü de içerir.
3. Bu maddenin ikinci fıkrasındaki haklar özel bir ödev ve sorumlulukla kullanılır. Bu nedenle bu hak, sadece hukuken öngörülen ve aşağıdaki sebeplerle gerekli olan sınırlamalara tabi tutulabilir:
 - a) Başkalarının haklarına ve itibarına saygı;
 - b) Ulusal güvenliği veya kamu düzenini (ordre public) veya sağlık ve ahlâkı koruma.

Birleşmiş Milletler'e paralel olarak bu hakkı tanıyan bir diğer uluslararası örgüt, **Avrupa Konseyi**. 1950 tarihli **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi**'nin İfade Özgürlüğü başlıklı 10. maddesinde bilgi edinme hakkına yer vermiyor. (11) Ancak bu madde BM İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nden farklı olarak bilgiyi edinme ve yayma hakkından bahsederken, bilgi arama hakkına atıfta bulunmamış.

Avrupa Konseyi - Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

Madde 10 - İfade özgürlüğü

1. Herkes görüşlerini açıklama ve anlatım özgürlüğüne sahiptir. Bu hak, kanaat özgürlüğü ile kamu otoritelerinin müdahalesi ve ülke sınırları söz konusu olmaksızın haber veya fikir almak ve vermek özgürlüğünü de içerir. Bu madde, devletlerin radyo, televizyon ve sinema işletmelerini bir izin rejimine bağlı tutmalarına engel değildir.
2. Kullanılması görev ve sorumluluk yükleyen bu özgürlükler, demokratik bir toplumda, zorunlu tedbirler niteliğinde olarak, ulusal güvenliğin, toprak bütünlüğünün veya kamu emniyetinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın, başkalarının şöhret ve haklarının korunması veya yargı gücünün otorite ve tarafsızlığının sağlanması için yasayla öngörülen bazı biçim koşullarına, sınırlamalara ve yaptırımlara bağlanabilir.

(10) Siyasi ve Medeni Haklar Uluslararası Sözleşmesi, 1966, BM Genel Kurulu 2200 A (XXI) sayılı Kararı, 16 Aralık.

(11) Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, 1950, Avrupa Konseyi

Bilgi edinme hakkının ifade özgürlüğü ile ilişkisi uluslararası anlaşma metinlerinde görülmekte. Bilgi edinme hakkı bu metinlerde ayrı bir hak olarak tanımlanmamış. Hak, ifade özgürlüğünü tanımlayan maddelerde ifade özgürlüğünün ayrılmaz bir parçası olarak bu metinlerde yerini bulmuş.

II. Dünya Savaşı Sonrası Yeni Düzende Bilgi Edinme Hakkı

II. Dünya Savaşı sonrası bilgi edinme hakkını yasal bir hak olarak tanımlayan ilk ülkeler Kuzey Avrupa ülkeleridir; 1951 yılında Finlandiya, 1970 yılında Norveç ve Danimarka gibi. ABD 1966 yılında; Fransa ve Hollanda 1978 yılında; Avustralya ve Yeni Zelanda 1982 yılında; Kanada ise 1983 yılında bilgi edinme hakkını tanımış. (12)

Son Gelişmeler

Bilgi Edinme Hakkının 200 yıllık bir tarihi olmasına rağmen, bu hakkın yaygınlaşması son 20 yılda olmuştur. Günümüzde 70'e yakın ülkede var olduğu bilinen Bilgi Edinme Hakkı yasalarının 19'u 1990'lı yıllarda, 37'si ise 2000 yılından itibaren yürürlüğe girmiştir. Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri Sovyetler Birliği'nin yıkılması sonrası geçiş dönemlerinde kabul ettikleri anayasalarda bilgi edinme hakkına yer vermişler ve 2000'li yıllarda bu konuda yasal düzenlemeler kabul etmişlerdir. Benzer bir gelişmeyi Latin Amerika ülkelerinde de görmek mümkündür. Buna ek olarak Finlandiya ve Norveç gibi bu hakkı erken tanıyan ülkeler de son dönemlerde yaptıkları anayasa değişiklikleri ile bilgiye erişim hakkına anayasal güvence kazandırmışlardır.

Bölgesel Anlaşmalarda Bilgi Edinme Hakkı

Bölgesel Anlaşmalarda bu hakka yer verilmesi de 2000'li yılların gelişmesidir. **Afrika Birliği**'nin 2003 yılında kabul edilen ve 2006 yılında yürürlüğe giren **Yolsuzluğu Önleme ve Yolsuzlukla Mücadele Sözleşmesi**'nin 9. maddesi bilgiye erişim hakkını düzenlemektedir. **Afrika İnsan Hakları Sözleşmesi**'nin 9. maddesi de her bireyin bilgiyi elde etme hakkı olduğundan söz etmektedir. (13)

Amerikan Devletleri Örgütü (OAS) çeşitli vesilelerde bilgi edinme hakkının önemini tanımıştır. İnsan Hakları sözleşmesinin ifade özgürlüğü ile ilgili olan 13. maddesi, bilgiyi arama, elde etme ve yayma özgürlüğünü tanımlamaktadır. (14)

2004 yılında kabul edilen **Arap İnsan Hakları Şartı** ise bilgi edinme hakkı ile birlikte düşünce ve ifade özgürlüğünü de garanti altına aldığını ifade etmektedir. (15)

Avrupa Birliği Temel İnsan Hakları Şartı'nda ifade özgürlüğünün yanında bilgi edinme hakkına da yer verilmiş. (16)

(12) Bilgi Edinme Hakkı Kanunu kabul edenlerin listesi yılları ile birlikte kitabın sonunda verilmiştir.

(13) Banisar, s.13.

(14) Banisar, s.14

(15) Banisar, s.15

(16) Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı, 2000, OJ C 364, 18 Aralık

Avrupa Birliği Temel İnsan Hakları Şartı
Madde 11- İfade ve bilgilenme özgürlüğü

1. Herkes, ifade özgürlüğüne sahiptir. Bu hak, kamu makamlarının müdahalesi olmaksızın ve ülke sınırları dikkate alınmaksızın, görüş sahibi olma ve fikir ve bilgilere erişim ve yayma serbestisini içerir.

2. Medyanın özgürlüğü ve çoğulculuğu gözetilir.

Bilgi Edinme Hakkı Mevzuatlarının Kıtalar Arası Dağılımı

Kıtalarda bilgi edinme hakkı mevzuatlarının dağılımına baktığımızda, Afrika kıtasında 3 ülkede, Asya kıtasında (Ortadoğu'yu da içerecek şekilde) 12 ülkede, Amerika kıtasında (Karayipler'i de içerecek şekilde) 14 ülkede, Avrupa kıtasında 37 ülkede ve Okyanusya'da 2 ülkede bilgi edinme hakkını düzenleyen mevzuat olduğu görülmektedir. (17) Bunun yanında "freedominfo.org" adlı sivil toplum örgütünün yaptığı araştırmaya göre Dünya Bankası tarafından "Yüksek Borçlu Fakir Ülkeler" kabul edilen 38 fakir ülkede bilgiye erişim hakkı düzenlenmemiştir. (18) Bu dağılım bilgi edinme hakkının daha çok bir gelişmiş ülke hakkı olarak karşımıza çıktığını göstermektedir.

Neden Son 20 Yıl?

Geçmiş 1776'lara giden bu hak neden son yirmi yılda hızlı gelişme göstermiştir? Neden 70'e yakın ülkede var olan bilgi edinme yasal mevzuatlarının 46 tanesi 1990 yılından sonra kabul edilmeye başlanmıştır? Bunun birkaç sebebi var:

Yolsuzluklar ve skandallar: Çeşitli ülkelerde patlak veren skandallar devlet içindeki yolsuzlukları ortaya çıkarmış, vatandaşların devlet kurumlarının faaliyetlerinden ne kadar bihaber olduğunu gözler önüne sermiştir. İşte bu nedenle şeffaf, bilgiye açık bir yönetim anlayışı ve toplum, yolsuzlukla mücadelenin aracı olarak görülmüş. Açık topluma ulaşmanın önemli bir yolu olarak da bilgiye erişim kabul edilmiş. İşte özellikle Dünya Bankası, İMF gibi uluslararası finansal örgütler 1990'lı yıllar ile birlikte bilgi edinme hakkını yolsuzlukla mücadelede bir araç olarak benimsemişler. İlişki içinde oldukları devletlerde reform süreçlerinin bir parçası olarak bilgi edinme hakkının yasal bir mevzuat şeklinde kabul edilmesini desteklemişler. (19) Birleşmiş Milletler Yolsuzlukla Mücadele Sözleşmesi (2000) de yolsuzlukla mücadelenin bir yolu olarak bilgi edinme hakkının geliştirilmesi konusunda devletleri önlemler almaya teşvik etmekte.

- (17) Bu çalışmaya göre Türkiye Ortadoğu'ya içerecek şekilde Asya kategorisi içinde yer almaktadır. <http://www.statewatch.org/news/2006/feb/foia-feb-2006.pdf> (Haziran 2007)
- (18) McIntosh, Toby, 2006 "Freedom of Information Laws Added to the Development Agenda", freedominfo.org, Mart 22. <http://www.freedominfo.org/features/20060322.htm>. (15.6.2007)
- Bu ülkelerin isimleri için Dünya Bankası'nın web sayfasının ilgili bölümüne bakılabilir. <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTDEBTDEPT/0,,contentMDK:20260049~menuPK:64166739~pagePK:64166689~piPK:64166646~theSitePK:469043,00.html> (5.7.2007)
- (19) Uluslararası finans örgütlerinin ülkelerde bilgi edinme mevzuat ve uygulamalarının yanında, son zamanlarda gündemde olan bir konu da bu örgütlerin elinde bulunan bilgiye erişim konusudur. Ayrıca, uluslararası finansal örgütlerin bilgi edinme ile ilişkisi konusunda Toby McIntosh'un, daha çok da etkşirel kabul edilebilecek bir makalesi mevcuttur. McIntosh, 2006.

Yönetişim anlayışı: Yukarıda yazdıklarımıza paralel ve belki de yolsuzlukla mücadelenin bir sonucu olarak asıl bu süreci etkileyen temel gerekçe “yönetim” anlayışından “yönetişim” anlayışına geçilmesidir. 2001 Avrupa Birliği Yönetişim Beyaz Kitabı’nda yöneten-yönetilen ayrımını ortadan kaldırmayı amaçlayan bu kavramın temel ilkeleri arasında açıklık/şeffaflık, katılım, hesap verebilirlik, verimlilik ve tutarlılık sayılmıştır.(20) Bu anlayış, sıradan kültüründen açıklık kültürüne geçilmesini, devletin açık, şeffaf, vatandaşına hesap verebilir olmasını ve bireyleri karar alma süreçlerine katmayı hedefleyen yeni bir anlayış getirmiştir. Bilgi edinme hakkı da yönetim ilkelerinin hayata geçirilmesinde önemli bir rola sahiptir.

Sivil toplum örgütlerinin çalışmaları: Bilgiye erişim konusunda çalışmalar yapan sivil toplum örgütleri bu hakkın yaygınlaşması ve uygulanması konusunda hükümetlere bir baskı unsuru olarak karşımıza çıkmakta. Örneğin bu hakkın İngiltere’de bir yasal mevzuata kavuşması sivil toplum örgütlerinin yıllarca bu hak konusunda yürüttükleri kampanyaların bir sonucu. Uluslararası sivil toplum örgütleri de bu hakkın yaygınlaşması konusunda büyük katkılara sahip.

Sivil Toplum Örgütleri Bilgi Edinme Hakkı İçin Neler yapıyorlar?

- bilgi edinme hakkı konusunda temel ilkeleri saptıyorlar,
- ideal mevzuat örnekleri hazırlıyorlar,
- eğitim kitapçıkları çıkartıyorlar,
- çeşitli ulusal sivil toplum örgütleri ile de birlikte çalışarak o ülkelere yasal mevzuatların çıkartılması konusunda çalışmalar yapıyorlar,
- bu hakla ilgili dava süreçlerini takip ediyorlar vs....

Uluslararası örgütlerin katkıları: Avrupa Konseyi, Amerikan Devletleri Örgütü gibi uluslararası örgütler de yayımladıkları kılavuzlar, model mevzuat örnekleri ile bu hakkın gelişimine katkıda bulunuyor. Avrupa Konseyi’nin, uzman sivil toplum örgütleri ile birlikte bilgi edinme hakkına ilişkin bir uluslararası anlaşma metni üzerinde çalışıyor olması da bu konuya verilen önemin bir göstergesi aslında.

Basının rolü: İfade özgürlüğünün bir görünümü olarak ve basın özgürlüğü ile yakından ilgili olan bilgiye erişim hakkının gelişmesinde basın organlarının verdikleri mücadeleyi unutmamak gerekiyor. Çeşitli ülkelerde yolsuzlukla mücadeleye karşı bilgi edinmenin bir araç olduğunu ve bu nedenle yasal mevzuatlar çıkartıldığını söylemiştik. Aslında her ülkenin kendi iç dinamiği, bu hakka temel oluşturacak gerekçesi farklı; bazı ülkelerde de, Baltık ülkeleri gibi, bu hak basın özgürlüğünün sağlanması için bir araç olarak görülmüş.

Bilgi toplumu: Bilgiye erişim hakkının gelişmesine katkısı olan bir diğer unsur da teknolojinin gelişmesi ile bilgi toplumu kavramının hayatımıza girmesidir. Günümüzde

(20) Beyaz Kitap, 2001, Avrupa Birliği Komisyonu 25.7.2001, COM(2001) 428 final
http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2001/com2001_0428en01.pdf

bilgi, devlete ait olmaktan çıkmış, kamu malı olmuştur. İnternetin günlük hayatımıza girmesi ile sivil toplum örgütleri, bireyler bilgiye daha kolay erişir hale gelmiş, bu da bilgi edinme hakkının gelişimini tetiklemiştir.

BİLGİ EDİNME HAKKI YASAL DÜZENLEMELERİ İLE İLGİLİ TEMEL İLKELER

Bilgi Edinme Hakkı konusunda çalışan uzman uluslararası kuruluşlardan bir tanesi olan *Article 19 (Madde 19) "Kamunun Bilme Hakkı: Bilgi Özgürlüğü Yasalarının Temel İlkeleri"* adlı çalışma hazırlamış. Bu çalışma bilgi edinme hakkı ulusal yasal düzenlemelerine temel oluşturabilecek, kamusal bilgiye serbest erişim ile ilgili 9 temel ilkeyi anlatıyor.(21) Bu ilkelerin temelinde ise uluslararası ve bölgesel standartlar, düzenlemeler, ülke deneyimleri ve hukuk genel ilkeleri var. Bir sivil toplum örgütünün ortaya koyduğu bu ilkeler, BM Özel Raportörünün 2000 yılı raporunda da kabul edilmiş.(22)

Nedir bu ilkeler?

İlke 1: Açıklanabilir bilginin azami olması

Kamu makamları elindeki bilgilerin, sınırlamalar en düşük seviyede tutularak, açıklanabilir olması anlamına gelir. Yani bilginin açıklanması kural, sınırlamalar ise istisnadır.

- bilgiye erişim hakkı Anayasal bir hak olarak güvence altına alınmalıdır,
- ulusal mevzuatlar bu ilke göz önünde bulundurularak düzenlemelidir; yani bilgiye erişim geniş, sınırlamalar dar tutulmalıdır,
- menfaat ilişkisi aranmaksızın herkesin bilgiye erişimi sağlanmalıdır. Yani bir vatandaşın bir bilgiye ulaşabilmesi için o bilgiyle arasında kişisel bir bağ aranmamalıdır. Herkes istediği bilgiye yasal sınırlar içinde kalarak ulaşabilmelidir,
- "bilgi", "belge" ve "kamu kurum ve kuruluşları" gibi kavramlar ulusal mevzuatlarda geniş tanımlanmalıdır.

İlke 2: Yayımlama Yükümlülüğü

Bilgi Edinme Hakkı'nın tanımından sayfada söz etmiştik. Bilgiye erişim hakkı bilgi edinme hakkından daha geniş bir hak. Bilgiye erişim bilginin sadece talep edildiğinde verilmesinin yanında belli kategorilerdeki bilgilerin ulaşılabilir şekilde açığa vurulmasını da içeriyor. Yani, aslında kamu birimleri talep gelmesini beklemeden kamu yararına olan temel kategorilerdeki bilgileri yayımlamalı ve yaymalıdırlar. Bu temel kategoriler neler olabilir;

(21) Bu kitapçıkça özetlenen bu ilkeler hakkında daha ayrıntılı bilgi için, Article 19, 1999, The Public's Right to Know Principles on Freedom of Information Legislation, Londra <http://www.article19.org/pdfs/standards/righttoknow.pdf> (Nisan 2007)

(22) Promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression, 2000, UN Doc. E/CN.4/2000/63, 18 Ocak 2000, para. 44.

- kamu birimleri hakkında kurumsal ve mali bilgiler,
- vatandaşın kamu kurumu ile ilgili yaptığı talep ve şikayetler,
- kamu kurumunun sahip olduğu bilgi türleri,
- kamuyu etkileyen her türlü yasal düzenlemeler, kararlar, bunların gerekçeleri ve oluşum süreçleri, vb.

İlke 3: Açık/Şeffaf Yönetim (Open Government) Anlayışının Desteklenmesi

Bilgi edinme hakkının hayat geçirilebilmesindeki en önemli koşullardan bir tanesi kamuda açık/şeffaf yönetim anlayışının benimsenmiş olmasıdır. Bilgi edinme hakkı konusunda yasal mevzuatların bulunması tek başına yeterli değildir. Sır kültürünün egemen olduğu bir bürokratik yapıda bilgi edinme mevzuatlarının uygulanmasının oldukça zor olacağı açıktır. Bu yasayı uygulayıcıların yönetimde şeffaflık kültürünü benimsemiş olmaları gereklidir.

Bu amaç için öngörülen temel faaliyet ise eğitim. Eğitimin ise iki ayrı düzlemde olması öngörülmüş:

- **Toplumun eğitimi;** Bu haktan vatandaşların haberdar olması açık toplum için büyük öneme sahiptir. Bu nedenle hakkın kullanımına ilişkin bilgilerin yayılması, hakkın çerçevesi ve kullanım usullerine ilişkin vatandaşları aydınlatıcı faaliyetlere ihtiyaç vardır. Bu faaliyetler eğitim, televizyon programları ve benzeri olabilir.

- **Kamu görevlilerinin eğitimi;** Kamu görevlileri, bu hakkın önemi, hakkın çerçevesi ve usule ilişkin mekanizmalar konusunda eğitime tabi tutulmalıdır. Bu eğitimin temel amacı var olan sır kültürü kalıplarının yıkılmasıdır.

Bunlara ek olarak, şeffaflık/açıklık konusunda iç prosedürlerin kabul edilmesi teşvik edilmelidir.

İlke 4: Sınırların Dar Tutulması

Bu ilke "açıklanabilir bilginin azami olması ilkesi" ile paralellik taşımaktadır. Yani açıklanabilir bilgi geniş, sınırlamalar ise dar tutulmalıdır.

Bu çerçevede bilgi edinme hakkı başvurularının reddi için üç aşamalı test uygulanabilir:

1. Bilginin reddedilmesinin meşru sebepleri olmalıdır ve bu sebepler yasada açıkça belirtilmelidir. Örnek olarak ulusal güvenlik, ticari sır veya kişisel gizlilik, devlet sırrı, kamu yararı, hükümetin karar alma süreçlerinin bütünlüğü ve etkinliği gösterilebilir.
2. Bir bilginin açıklanması yukarıda bahsettiğimiz meşru sınırlama nedenleri açısından bir tehlike veya sakınca oluşturmamalıdır. Örneğin, ordunun savunma harcamalarının açıklanması ulusal güvenlik açısından sakınca oluşturabilir.
3. Bilginin açıklanmasındaki zarar, bilginin açıklanmasındaki yarardan çok olmalıdır. Yukarıdaki örnekten gitmek gerekirse, savunma harcamaları ile ilgili bilginin açıklanması ulusal güvenlik açısından tehlike oluşturabilir. Ancak bu bilginin

açıklamasında bir kamu yararı varsa, örneğin bu bilgilerin açıklanması büyük bir yolsuzluğu ortaya çıkartacaksa bu durumda ne yapılacak? Burada zarar ve yarar arasındaki ilişkiye bakmak gerekiyor. Yani gizli kabul edilen bir belgenin açığa çıkartılmasındaki kamu yararı, o bilginin saklanmasıyla ortaya çıkartacağı zarardan daha çok ise o bilgi yine de açıklanabilmelidir.

İlke 5: Bilgiye Erişim Süreçlerinin Kolaylaştırılması

Burada temel olan bilgi edinme hakkı başvurularının yapılmasından cevabın alınmasına kadar olan sürede vatandaşlara kolaylık sağlanmasıdır.

- Başvurular kısa süre içinde işleme alınmalı, cevaplar vaktinde verilmelidir.
- Başvuru sırasında vatandaşlara gerekirse yardımcı olunmalıdır.

Bunun yanında, yapılan başvurunun reddi durumunda vatandaşların haklarını arayabilmeleri için mekanizmalar kurulmalıdır. İtiraz mekanizması üç seviyede olabilir:

- Aynı kurum içinde üst bir otoriteye başvurma
- Bağımsız idari bir otoriteye başvurma
- İdare mahkemelerine başvurma (yargı yolu)

İlke 6: Ücretler

Bilgiye erişim maliyetleri, bu hakkın kullanımını caydıracak ölçüde yüksek olmamalıdır. Kamu yararına ilişkin başvurulardan düşük ücret alınırken, ticari başvurulardan yüksek ücret alınabilir.

İlke 7: Kamuya Açık Toplantılar

Bu ilke vatandaşların kamunun kendi adalarına gerçekleştirdikleri faaliyetleri ve aldıkları kararları bilmeleri esasına dayalıdır. Bunu da bilgi edinme hakkı ile ilişkilendirmektedir. Bu nedenle yönetim organlarının toplantılarının kamuya açık olması gerektiğini ifade eder. Bu sayede vatandaşlar karar alma süreçlerine katılabilirler. Tabii ki bütün toplantıların kamuya açık olması beklenemez ancak kamuya kapalı toplantılar sadece bir meşru nedene dayandığında yapılabilir.

İlke 8: Bilgi Edinme Hakkı Mevzuatlarının Önceliği

Mevzuatın bilgi edinme mevzuatı ile azami ölçüde uyumlu olması gerekir. Bu mevzuat maddeleri açıklanabilir bilginin azami olması ilkesine (birinci madde) göre yorumlanmalı, bilgiye erişim yeni sınırlamalar getirmemelidir. Özellikle sırlar ile ilgili yasalar söz konusu olduğunda bilgi edinme yasalarına öncelik tanınmalıdır.

İlke 9: Kamu Yararına Açıklama Yapan Kişinin (whistleblowers) Korunması (23)

Bilgi Edinme Hakkı mevzuatı hükümleri, kamu yararına açıklama yapan kişileri ilke

(23) Whistleblowers kavramı Türkçe'ye Cemil Kaya tarafından "kamu yararına açıklama yapan kişi" olarak çevrilmiş. Bakınız "İdare Hukukunda Bilgi Edinme Hakkı" (Seçkin Yayıncılık, 2005, İstanbul). Ayrıca "işlerden haber verenler" veren kavramı da kullanılabilir.

olarak korumalıdır. Bu koruma, hukuki, idari ya da istihdam ile ilgili yaptırımlara karşı olmalıdır.

Açıklanan bu bilgi, kanunun kötüye kullanılması, yolsuzluk, idarenin yetkisini kötüye kullanması, cezai bir suç gibi konularda olabileceği gibi, sağlık, çevre ya da güvenliğe karşı ciddi bir tehdit durumunda sözkonusu olabilir. Bu bilgileri açığa vuran kişilerin iyi niyeti ve bilginin doğruluğuna olan inanç, bu kişilerin korunmasını gerektirmektedir.

ÜLKE MEVZUATLARINA GENEL BAKIŞ – ORTAK VE FARKLI NOKTALAR

Yaklaşık 70 ülkede var olan bilgi edinme hakkı yasal mevzuatlarının birçok ortak özelliği mevcut. Bunun temel sebebi, eski tarihli yasaların model olarak kullanılması. Ayrıca son yıllarda kabul edilen kanunlarda, uluslararası sivil toplum örgütlerinin ve uluslararası örgütlerin belirlediği ilkeler yönlendirici rol oynamış. Buna en güzel örnek olarak, bir önceki bölümde ayrıntılı olarak incelediğimiz Article 19 isimli sivil toplum örgütünün ortaya koymuş olduğu çalışma gösterilebilir. Yeni çıkan kanunların yanında, günün ilkelerinin gerisinde kalan eski tarihli kanunlar, anayasa hükümleri de günün gereklerine uygun olarak revize edilmekte.

Ülke mevzuatlarının ortak özellikleri hakkında derlenmiş bilgiyi David Banisar'ın 2006 yılında güncellediği çalışmasında bulmak mümkün. Banisar, Bilgi Edinme Hakkı Kanunu bulunan 69 ülkenin kanunlarını incelediği çalışmasında, ülke kanunları hakkında ayrıntılı bilgi vermeden önce dünyadaki bilgiye erişim kanunlarının ortak özelliklerini ortaya koymuş.(24) Bu özelliklere genel olarak bakmak gerekirse:

Kimlerden bilgi istenebilir?

Yasal mevzuatların çoğunda bilgi istenebilecek kurumlar devletin yürütme ve idari organları olarak ifade ediliyor. Bu organları saymak gerekirse, bakanlıklar, bakanlıkların bağlı birimleri, yerel düzeydeki yönetim birimleri bu kapsam içine giriyor. Yasal mevzuatların genelinde olmamakla birlikte mahkemelerin ve yasa yapıcı organların da bilgi istenebilecek kurumlar arasında olduğunu görebiliyoruz.

Türkiye'deki Bilgi Edinme Hakkı yasası örneğin TBMM'yi kapsam içine almış. Ancak burada ince bir nokta var; meclise yasa yapma faaliyetleri ile ilgili olarak değil; idari faaliyetleri ile ilgili soru sorulabiliyor.

Örnekleri az da olsa özel şirketlerin de bilgi edinme hakkı kapsamına alındığı ülkeleri görmek mümkün. Buna Güney Afrika, Antigua ve Barbuda gibi ülkelerdeki özel şirketleri(25) ve Danimarka doğal gaz şirketlerini ve elektrik santrallerini örnek göstermek mümkün.(26)

(24) Banisar, s.20-27.

(25) Ülke mevzuatları ve uygulamaları hakkında daha ayrıntılı bilgi için [freedominfo.org](http://www.freedominfo.org/countries/south.africa.htm) web sayfasına bakılabilir; <http://www.freedominfo.org/countries/south.africa.htm>

(26) Ülke mevzuatları ve uygulamaları hakkında daha ayrıntılı bilgi için [freedominfo.org](http://www.freedominfo.org/countries/denmark.htm) web sayfasına bakılabilir; <http://www.freedominfo.org/countries/denmark.htm>

Türk mevzuatında kullanılan ifade kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları. Dolayısıyla özel şirketler kapsam dışı bırakılmış.

Hangi Bilgiler?

Burada daha eski tarihli Bilgi Edinme Hakkı yasal mevzuatları ile yenileri arasında terminolojik bir fark görüyoruz. Önceki tarihli yasalar, resmi begelere, kayıtlara ve dosyalara erişim hakkından söz ediyor. Oysa yeni tarihli yasalar belgeye atıfta bulunmak yerine daha genel ve geniş kapsamlı olarak bilgi edinme hakkından söz ediyor.

Hangi bilgiler dendiğinde verilen genel cevap, devletin elinde kayıtlı olan bilgi ve belgeler.

Bizim bilgi edinme hakkı kanunumuz da tanımlar bölümünde "bilgi ve belge" ifadesine yer vermekte.

Kimler Sorabilir?

Çoğu ülke vatandaşlık, oturma koşulu ya da menfaat ilişkisi aramaksızın herkesin bu haktan yararlanmasına izin vermektedir.

Türk mevzuatında da menfaat ilişkisi aranmamakla birlikte yabancıların bu hakkı kullanması bazı koşullara bağlanmıştır.

Sınırlamalar

Hiçbir hak sınırsız olmadığı gibi bilgi edinme hakkı da sınırsız bir hak değildir. Bütün bilgi edinme hakkı mevzuatları az ya da çok bu hakka sınırlamalar getirmiştir. Tüm mevzuatlarda ortak sayılabilecek sınırlamalar şunlardır; ulusal güvenlik, kişisel verilerin gizliliği, ticari sır, kurum içi düzenlemeler, kamu düzeni vb.

Türk mevzuatında da yukarıda sayılan sınırlamalar kabul edilmiştir. Kanunda sınırlamalar ile ilgili kısmın geniş yer tuttuğu söylenebilir.

Diğer ülke kanunlarında Türkiye’de var olmayan bir uygulamaya da rastlıyoruz.. “Zarar testi” (*harm test*) adı verilen bu uygulamaya göre, bir bilginin saklanması kamu yararına aykırı (zarar verecek) olup olmadığına bakılıyor. Eğer gizli bir bilginin açıklanmasındaki kamu yararı, saklanmasından daha çoksa bu bilgi açıklanabiliyor. Buna benzer bir uygulamayı *Article 19*’un belirlediği ilkelerden sınırlamaların dar tutulması ilkesinde görüyoruz. Bu test daha çok yolsuzlukla ilintili, ya da kişilere ve çevreye zarar verebilecek bilgilere uygulanıyor.

Ya bilgiye ulaşmak mümkün olmaz ise?

Bilgi edinme hakkı başvurusunun cevapsız kalması ya da reddedilmesi durumunda genellikle yasal mevzuatlarda dört çeşit itiraz mekanizması düzenlenmiş:

1. **İç İdari Başvuru:** Aynı kurum içinde daha üst bir birime bu konuda başvuru yapılmasıdır.

2. Bağımsız Üst Kuruluşa/ İdari Otoriteye Başvuru:

a. *Kamu denetçileri (Ombudsman):* Yirmiden fazla ülkede idarenin aldığı kararlara ilişkin olarak bağımsız olan bu kişilere başvuruda bulunulabiliyor. Kamu denetçilerinin aldığı kararlar genellikle bağlayıcı olmadığı halde çoğu ülkede etkili.

b. *Bağımsız Üst Kurul:* Parlamento'nun bir parçası ya da Başbakanlık'a bağlı olarak kurulan bağımsız kurullardır. Bazı ülkelerdeki kurulların kamu denetçilerinininkine benzer yetkileri varken, bazı kurulların aldığı kararlar bağlayıcı niteliktedir.

3. *Özel mahkemeler:* Kendi alanlarında uzmanlaşmış olan bu mahkemeler uygulamada çok az ülkede görülmektedir. Örneğin; Avustralya, Japonya, Jamaika ve İngiltere.

4. *Yargı Yolu:* Ulusal idare mahkemelere yapılan başvuruları ifade eder.

Aynı ülke sistemi içinde bu itiraz mekanizmalarının birden fazlası yer alabilmektedir. Örneğin iç idari başvuru sisteminden sonuç alamayan bir vatandaş, sistemde tanınmışsa bağımsız üst kurula ya da yargı yoluna başvurabilir.

Türkiye'de kanunen bir iç idari itiraz mekanizması ve özel mahkemeler öngörülmemiştir. Bağımsız üst kurula başvuru imkanı tanınmışken, aynı zamanda yargı yolu da açık tutulmuştur. Bu yollardan bir tanesi diğer yol için de ön koşul değildir.

Yaptırımlar

Hemen hemen tüm kanunlar, kanuna aykırı olarak, vermesi gereken bilgiyi açıklamayan kamu kurum ve çalışanlarına yaptırımlar öngörmüş. Ancak yaptırımların derecesi ülkeden ülkeye değişiyor. Bazı kanunlar, maddi ceza, sicil cezası öngörürken, hapis cezası öngören kanun hükümlerine de rastlamak mümkün.

Türkiye'de vermesi gereken bilgiyi açıklamayan kamu kurum ve çalışanlarına disiplin cezası uygulanır.

Bilginin Talep Edilmeden Önce Verilmesi

Bilgi edinme hakkı kanunlarının ortak bir özelliği de bazı kategorilerdeki bilgilerin, bu bilgiler talep edilmeden önce kamu kurum ve kuruluşları tarafından açıklanıyor olmasıdır. "Article 19"un 2. ilkesi olan "yayımlama yükümlüğü"nde de belirttiği gibi sorulmadan açıklanmış olan bilgiler; kamu birimleri hakkında kurumsal ve mali bilgiler, vatandaşın kamu kurumu ile ilgili yaptığı talep ve şikayetler, kamu kurumunun sahip olduğu bilgi türleri, kamuyu etkileyen her türlü yasal düzenleme, karar, gerekçeleri ve oluşum süreçleridir.

Bizim kanunumuz bazı bilgilerin soru sorulmaksızın yayımlanmasını konusunda hüküm içermiyor. Ancak yönetmelikte bir madde ihtiyari olarak yayımlanacak bilgi ve belgelerden söz ediyor. Uygulamada da kamu kurum ve kuruluşlarının web sayfalarında belli kategorilerdeki bilgilerin yayımlandığını görebiliyoruz; kurum hakkında bilgi, ilgili yasal düzenleme gibi...

E-Bilgi Edinme Hakkı

Bilgi Edinme Hakkı yasalarında son zamanlardaki yaygın bir eğilim de elektronik ortamdan yapılan bilgi edinme hakkı başvuruları. Başvuruların bu yoldan yapılabilmesi yanında birçok ülke kanunu, yukarıda bahsedilmiş kategorideki bilgilerin kamu kurumlarının web sayfalarında olmasını da öngörmekte.

Türkiye'deki kanun da elektronik ortamda başvuru yapılmasına olanak sağlıyor. David Banisar araştırmasında e-bilgi edinme hakkından bahsederken Türkiye'ye de atıfta bulunmuş; bakanlıkların web üzerinden bilgi aktarılması konusunda oldukça aktif olduğu ve vatandaşları da bu konuda desteklediği konusundaki gözlemini bizlerle paylaşıyor.(27)

Kamu Yararına Açıklama Yapan Kişinin Korunması

Madde 19'un ilkelerine paralel olarak bir devlet memurunun çalıştığı bölümdeki bazı gizli bilgileri kamu yararına açıklamasına ilişkin koruma hükümleri konusunda farklı uygulamalar mevcut. Bilgi edinme mevzuatlarında bu koruma hükümlerine yer veren ülke sayısı az. Onun yerine 30'a yakın ülke sadece konuya özel yasalar kabul etmiş. Diğerlerinde ise iş kanunlarında, devlet memurları ile ilgili yasalarda koruma hükümleri getirilmiş.

Türkiye'de Bilgi Edinme Hakkı Kanunu bünyesinde bir düzenleme göremiyoruz. Türk Ceza Kanunu'nda "muhabir" lerle ilgili bir düzenlemeye rastlamak mümkün. Ayrıca 1927 tarihli "Kanuna Muğayir Tahakkuk ve Tediye Muamelaatını İhbar Edenlere İkramiye İtasına Dair Kanun" bu konu ile ilgili.

TÜRKİYE'DE VATANDAŞIN BİLGİ EDİNME HAKKI - MEVZUAT

Yukarıdaki bölümde dünyadaki yasal mevzuat örneklerine göz atarken Türkiye'deki yasal mevzuat hükümleri hakkında da kısa kısa karşılaştırmalı bilgiler verdik. Bu bölümde ise 4982 No'lu Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'na daha yakından göz atacağız. Ama önce Türkiye'de kanunun yanında bu hakkı düzenleyen yasal düzenlemelerine kısaca bir bakmak gerek.

Türkiye'de Bilgi Edinme Hakkı Mevzuatı

- 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu: 24.10.2003 tarih ve 25269 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanıyor.

Altı aylık bir geçiş süresinden sonra 24.04.2004 tarihinde yürürlüğe giriyor. 17.11.2005 tarihli Resmi Gazete'de Yayınlanan 5432 Sayılı Kanun ile 4982 No'lu kanunun iki maddesi değişikliğe uğruyor.

Kanun kendi deyimi ile "demokratik ve şeffaf yönetimin gereği olan eşitlik, tarafsızlık ve açıklık ilkelerine uygun olarak kişilerin bilgi edinme hakkını kullanmalarına ilişkin

(27) Banisar, s. 26.

esas ve usulleri düzenliyor”.

- *Bilgi Edinme Hakkı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelik*: 27.04.2004 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanıyor. 2005/9585 sayılı yönetmelik ile değişikliğe uğruyor.

- *Dilekçe ve Bilgi Edinme Hakkının Kullanılmasına Dair Genelge*: 2004/12 Sayılı Başbakanlık Genelgesi 24.1.2004 tarih ve 25356 Sayılı Resmi Gazete

- *Bilgi Edinme Hakkı ile İlgili Yıllık Rapor Hakkında Genelge*: 2005/3 sayılı Başbakanlık Genelgesi 15.02.2005 tarih ve 25728 sayılı Resmi Gazete

- *Bilgi Edinme Hakkı ile İlgili Yıllık Rapor Hakkında Genelge*: 2006/2 sayılı Başbakanlık Genelgesi - 17.01.2006 tarih ve 26052 sayılı Resmi Gazete

Bilgi edinme hakkını düzenleyen yasal mevzuatı yukarıda saydık. Bunlar arasında Anayasa yok. Yani bilgi edinme hakkı yukarıda bahsedilen birçok ülkedekinin aksine Anayasa’da doğrudan tanınan ve güvence altına alınan temel hak ve özgürlüklerden değil; Anayasa’da vatandaşın bilgi edinmesine ilişkin açık bir hüküm bulunmuyor. Ancak kanun, genel gerekçesinde Anayasanın Düşünceyi Açıklama ve Yayma Hürriyeti” başlıklı 26. ve “Basın Hürriyeti” başlıklı 28. maddelerine atıfta bulunuyor.

Bilgi Edinme Hakkı ayrıca Anayasa’nın “Bilim ve Sanat Hürriyeti” (m.27), “Temel Hak ve Hürriyetlerin Korunması” (m.40), “Dilekçe Hakkı” (m.74) ve “Yargı Yolu” (m.125) başlıklı maddeleri ile de bağlantılandırılabilir.

Kanunun Gerekçesi

Kanun genel gerekçesinde bilgi edinme özgürlüğünü demokratik ülkelerde, temel hak ve özgürlüklerin kullanılması bağlamında vazgeçilmez temel haklardan biri olarak tanımlıyor. Kullanılan bir başka ifade:

“Demokrasinin ve hukukun üstünlüğünün gereklerinden olan bilgi edinme hakkı, bireylere daha yakın bir yönetimi, halkın denetimine açıklığı, şeffaflığı sağlama işlevlerinin yanı sıra halkın Devlet’e karşı duyduğu kamu güvenini daha yüksek düzeylere çıkarmada önemli bir rol oynamaktadır. Kullanılan bu hak sayesinde hem halkın Devlet’i denetimi kolaylaşmakta hem de Devlet’in demokratik karakteri güçlenmektedir.” (28)

Bilgi Edinme Hakkı Kanunu Ne Getiriyor?

Kimler Sorabilir?

Bilgi Edinme Hakkı Kanunu’nun 4. maddesi uyarınca **“herkes bilgi edinme hakkına sahiptir”**. Buradaki herkes kelimesi hem gerçek kişileri hem de tüzel kişileri (dernek, vakıf, limited şirket, anonim şirket) içermektedir.

Ancak Türkiye’deki kanunda söylenen “herkes”, yabancı mevzuatlardakinden daha dar kapsamlı. Aslında genel kabul vatandaşlık, oturma izni ya da menfaat bağı

(28) 24.10.2003 tarih 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu, 24.1.0.2003 ve 25269 sayılı Resmi Gazete

aranmaksızın herkesin bu haktan yararlanabilmesidir. Bizim kanunumuz ise "yabancılar" bakımından sınırlamalar öngörüyor. Gerçek ve tüzel yabancılar kişiler için aranan üç temel şart şöyle:

1. Karşılıklılık (mütakabiliyet) ilkesi : Kanun uyarınca bu kişiler, esas olarak karşılıklılık ilkesi uyarınca kanundan yararlanabiliyor. Yani; yabancı ülke vatandaşının kendi ülkesindeki yasal mevzuat da Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına bu haktan yararlanma izni vermelidir. Örnek vermek gerekirse, bir Almanya vatandaşının Türkiye'de bilgi edinme hakkını kullanabilmesi için bir Türkiye vatandaşının da bu hakkını Almanya'da kullanabilmesi gerekiyor.

2. Türkiye'de ikamet / faaliyet koşulu: Bu haktan yararlanabilmek için yabancıların Türkiye'de ikamet etmesi ve/veya Türkiye'de faaliyette bulunan tüzel kişi olmaları şartı aranıyor.

3. İlgi Koşulu: Yabancı gerçek kişilerin isteyecekleri bilgi kendileriyle veya faaliyet alanlarıyla ilgili olmak durumunda.

Oysa Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları ve tüzel kişileri bakımından herhangi bir ilgi veya menfaat koşulu yok. Bu kişiler kendileriyle veya faaliyet alanlarıyla ilgili olmaksızın kanun çerçevesinde kamu kurum ve kuruluşlarından her türlü konuda (kanunun sınırlamaları çerçevesinde) bilgi talep edebiliyorlar.

Yabancılar için getirilen bu ek koşullar, çok sayıda ülke mevzuatı içinde yer almamaları yanında, "Article 19"un belirlemiş olduğu temel ilkeler açısından oldukça kısıtlayıcıdır.

Kimlerden Bilgi İstenebilir?

Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun kapsamı belirleyen 2. maddesi bilgi istenebilecek kuruluşları "kamu kurum ve kuruluşları ile meslek teşekkülleri" olarak tanımlamış. Uygulama yönetmeliği ise bilgi istenebilecek kuruluşlar konusunda daha fazla ayrıntıya yer veriyor. Bu kapsama giren kuruluşlar aşağıdaki gibidir:

- Merkezi idare kapsamındaki kamu idareleri, örn. bakanlıklar, valilikler,
- Köyler hariç olmak üzere mahalli idareler, örn. il özel idareleri, büyükşehir belediyeleri, belediyeler,
- Mahalli idare birlikleri,
- Bunların bağlı, ilgili veya ilişkili kuruluşları ve şirketleri, örn. Karayolları Genel Müdürlüğü, belediye iktisadi teşebbüsleri,
- T.C. Merkez Bankası,
- İMKB,
- Üniversiteler,
- Hangi adla kurulmuş olursa olsun kamu tüzel kişileri,
- Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, yani odalar, borsalar, barolar

Özel kişi ve kuruluşlardan Bilgi Edinme Hakkı Kanunu kapsamında bilgi ve belge istenemez. Bunun istisnası, özel hukuk tüzel kişisi olarak kurulmuş bile olsalar, idarelere ait olan şirketlerdir. Belediye şirketlerini örnek verebileceğimiz bu özel hukuk tüzel kişisinden Bilgi Edinme Hakkı Kanunu kapsamında bilgi istenebilir.

İstenebilecek Bilgiler

Bilgi edinme hakkı kapsamında, “bilgi” kavramı: kanun kapsamında idarelerin sahip oldukları kayıtlarda yer alan ve kanunun verilmesini yasaklamadığı her türlü veridir. Ancak başvuruda bulunulan idarenin elinde olmayan veya olması gerekmeyen bilgiler istenemez.

Kanun da yönetmelik de hem bilgi hem belge kavramına yer veriyor. Yönetmelik “bilgi ve belge” kavramlarını geniş olarak şu şekilde tanımlıyor;

- Bilgi: Kurum ve kuruluşların kayıtlarında yer alan 4982 sayılı Kanun kapsamındaki her türlü veri,

- Belge: Kurum ve kuruluşların sahip oldukları 4982 sayılı Kanun kapsamındaki yazılı, basılı veya çoğaltılmış dosya, evrak, kitap, dergi, broşür, etüt, mektup, program, talimat, kroki, plan, film, fotoğraf, teyp ve video kaseti, harita, elektronik ortamda kaydedilen her türlü bilgi, haber ve veri taşıyıcıları,

Yukarıda da bahsedildiği gibi bu bilgi ve belgeler söz konusu kamu biriminin elinde olan ya da olması gereken bilgilerdir. Eğer istenen bilgi ayrı veya özel bir çalışma, araştırma, inceleme ya da analiz neticesinde oluşturulabilecek türden bir bilgi veya belge ise bu tür başvurulara kamu kurum ve kuruluşları olumsuz cevap verebilirler. (BEHK Madde 7)

Bilgi Edinme Hakkı'nın Sınırları/ İstisnalar:

33 maddelik Bilgi Edinme Hakkı Kanununu 4. bölümü altındaki 14 maddesi (15. ile 29. arasındaki Maddeler) sınırlamalar ile ilgili. Yani kanun oldukça uzun bir sınırlama listesi getirmiş. Bilgi edinmenin mümkün olmadığı konular kanunda sırası ile şöyle sıralanmış:

- Yargı denetimi dışında kalan idari işlemler: Ancak, bunlardan başvuruçunun çalışma hayatını ve mesleki onurunu etkileyecek nitelikte olanlar istenebilir.

- Devlet sırları

- Ülkenin ekonomik çıkarlarına ilişkin bilgi veya belgeler

- İstihbarata ilişkin bilgi ve belgeler (Ancak, bunlardan başvuruçunun çalışma hayatını ve mesleki onurunu etkileyecek nitelikte olanlar istenebilir.)

- İdari soruşturmaya ilişkin bilgi veya belgeler

- Adli soruşturma ve kovuşturmaya ilişkin bilgi veya belgeler

- Özel hayata ilişkin bilgi ve belgeler (Ancak kamu yararının gerektiği hallerde, ilgili

kişinin rızası alınarak bu bilgiler verilebilir.)

- Haberleşmenin gizliliği kuralını ihlal edecek bilgi ve belgeler
- Ticari sırlar
- Fikir ve sanat eserleri
- Kurum içi düzenlemeler (Ancak, söz konusu düzenlemeden etkilenen kurum çalışanlarının bilgi edinme hakkı vardır.)
- Kurum içi görüş, bilgi notu ve tavsiyeler
- Tavsiye ve mütalaa

Sınırlamalar ile ilgili kısımlar dışında da kanun yayımlanmış veya kamuya açıklanmış bilgi ve belgelerin de istenemeyeceğini ifade ediyor.

Kanundaki bu maddeler, sınırlamaları saymakla birlikte bu sınırlara kavramsal olarak açıklık getirmiyor. Örneğin devlet sırrının ya da istihbarata ilişkin bilgi ve belgelerin ne olduğu konusunda bir tanım mevcut değil. Bu sınırlara ilişkin bilgi edinme hakkını tamamlayıcısı yasal mevzuatlar da çıkarılmış değil. Örneğin Türkiye’de hala bir devlet sırları, ya da ticari sırlar yasası yok. Bu durum da bilgi edinme hakkının sınırları konusunda gri, tanımlanamamış bir alan bırakıyor. İdare, tanımı net bir şekilde ortaya konamayan bu kavramlara dayanarak bilgi vermekten kaçınıbiliyor.

Vurgulanması gereken bir nokta da başvurunun yukarıdaki nedenlerle reddedilmesi halinde bile kanuna göre bu kararın gerekçesi ve buna karşı yapılabilecek başvuru yolları ve süreleri yasal cevap süresi içinde başvurana bildirilmesi gerekiyor.

Başvuru Usulü

anuna göre bilgi edinme hakkı başvurusu bir dilekçe ile yazılı yapılmaz. Başka ülkelerdeki uygulamanın aksine sözlü bilgi edinme hakkı başvuruları Türkiye’de kabul edilmiyor.

Bir başvuru formunun geçerli olabilmesi için şu bilgileri içermesi gereklidir:

- Gerçek kişi bilgi edinme hakkı başvuruları:
 - o Başvuru sahibinin adı, soyadı, imzası, ikametgâhı veya iş adresi,
- Tüzel kişi bilgi edinme hakkı başvuruları:
 - o Tüzel kişinin ünvanı ve adresi ile yetkili kişinin imzasını ve yetki belgesi.

Kanun ve yönetmelik başvuru usullerini şu şekilde saymıştır:

- Elden başvuru
- Elektronik ortamda başvuru
- Diğer iletişim olanakları (posta, faks, vs.)

Elden Başvuru: Bilgi Edinme Hakkı başvuruları, kanunda öngörülen bilgileri içeren bir başvuru formu ile kamu kurum ve kuruluşunun Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü bünyesinde kurulan Bilgi Edinme Bürolarına yapılır. Bu birimin kurulmadığı durumlarda başvuru Basın ve Halka İlişkiler ya da kurumun yönlendireceği bir birime yapılabilir. Başvuruda kolaylık sağlaması amacıyla uygulama yönetmeliği ekindeki gerçek ve tüzel kişiler için ayrı hazırlanmış olan örnek başvuru formu kullanılabilir. Aslında kullanılmasında zorunluluk olmamasına rağmen, bu formların kullanılmasında fayda var çünkü bu formlar, başvuru yaparken belirtilmesi gereken unsurları içerdiğinden, başvurana kolaylık sağlıyor. Böylece başvurunun şekil bakımından reddi riskini de azaltmış oluyor. (29)

Elektronik Ortamda Başvuru: Elektronik ortamlarda yapılan başvurularda, gerçek kişi bilgi edinme hakkı başvurularında olması gereken imza şartını yerine getiremez. Bu nedenle kanunun ilgili maddesi (Madde 6), elektronik ortamda başvuru yapılması için kişinin kimliğinin ve imzasının veya yazının kimden kaynaklandığının tespitine yarayacak başka bilgilerin yasal olarak belirlenmesi koşulunu getiriyor. Bu koşulun sağlanması için de gerçek kişilerde başvuru sahibinin T.C. kimlik numarası, tüzel kişilerde yetkili kişinin yetki belgesi ve T.C. kimlik numarası yazılması zorunlu tutuluyor.(30)

Elektronik ortamda başvuru yapılabilmesi için haliyle kamu kurum veya kuruluşunun bu tür başvuruya elverişli bir altyapısı olması gerekmektedir. Elektronik ortamda yapılan başvurular genellikle iki şekilde oluyor;

1. Yönetmelik ekinde yer alan başvuru form örneğinin kurumun belirttiği bilgi edinme bürosu e-mail adresine gönderilmesi yolu ile;
2. Kamu kurum ve kuruluşunun web sayfasında verilen bilgi edinme "link"i üzerinden formun doldurulması yolu ile.

Aşağıda İstanbul Valiliği web sayfasından alınan bir başvuru örneği yukarıda bahsettiğimiz yollardan ikincisine bir örnek. Bu örnekte web sayfası üzerinden boşlukların doldurularak gönder tuşuna basılması yolu ile bilgi edinme hakkı başvurusu yapılabilir.

(29) Sözkonusu başvuru örnek formları kitabın sonunda mevcuttur.

(30) Elektronik ortamda başvurular dışındaki diğer başvuru yöntemlerinde de T.C. kimlik numarasının yazılmasında fayda vardır.

► Kurum Seçiniz :

Istanbul Valiliği Gerçek Kişi Tüzel Kişi ► Adı Soyadı

► Adresi

► T.C. Kimlik No

T.C. Kimlik No'sunu öğrenmek için ► E-Posta

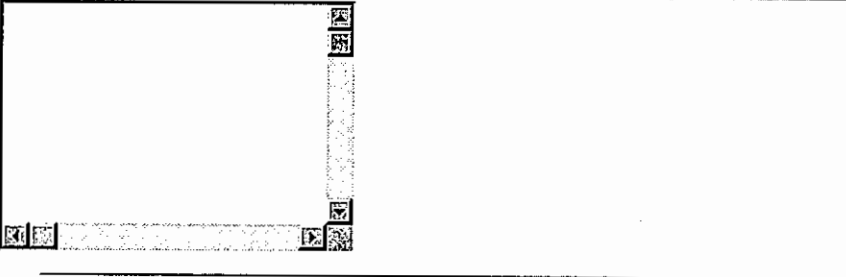
► Cevap Yolu

E-Posta

Faks

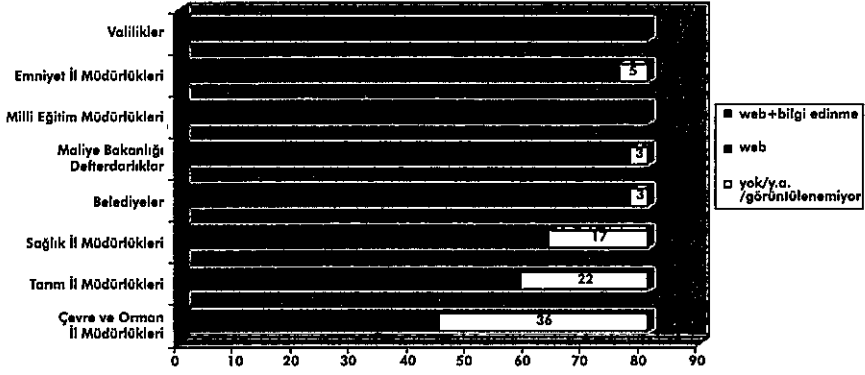
Posta

4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu gereğince istediğim bilgi veya belgeler aşağıda belirtilmiştir. Gereğini arz ederim. ► İstenen Bilgi ve Belgeler

Yukarıda da bahsettiğimiz gibi bilgi edinme hakkı başvurusunun elektronik ortamda yapılabilmesi için kamu kurum ve kuruluşlarında bunun altyapısının hazırlanmış olması gerekli. TESEV belli başlı kamu kurum ve kuruluşlarının altyapısı ile ilgili 2006 Ağustos ayı içerisinde küçük bir çalışma yapmış ve hangi kurumların web sayfası ve elektronik bilgi edinme başvuru imkanı var ona bakmış.

Kutu 1: Türkiye'de Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Elektronik Başvuru Altyapı Durumu(31)

- 81 belediyenin 78'inin web sayfası bulunmakta ve bunların 55'ine elektronik ortamda bilgi edinme hakkı başvurusu yapılabilmekte
- Valiliklerin hepsinin web sayfası olmakla birlikte 75 tanesinde elektronik ortamda bilgi edinme hakkı başvuru imkanı var
- Bakanlıkların il teşkilatlanmalarında ise elektronik ortamda bilgi edinme hakkı başvuru yapma imkanının daha düşük olduğu görülmekte; Çevre ve Orman İl Müdürlüklerinin 33'ünde, Tarım İl Müdürlüklerinin 34'ünde ve Sağlık İl Müdürlüklerinin 35'inde böyle bir imkan vatandaşlara tanınmış. Emniyet İl Müdürlüklerinin ise 72'sinde ve MEB İl Müdürlüklerinin 65'inde de elektronik başvuru imkanı var.

iletişim olanakları (posta, faks, vs.): Kanun ve yönetmelik diğer iletişim olanakları ile de başvuru yapılma imkanı tanınmış. Burada akla gelen yollar, posta ve faks. Başvurular yukarıda da bahsedilen yönetmelik ekinde bulunan form kullanılarak ya da bu formda belirtilen bilgileri içeren bir başvuru mektubuyla yapılabiliyor. Yine yukarıda bahsedildiği gibi yönetmelik ekindeki formun kullanılmasında fayda var.

Başvurular hangi usulle yapılırsa yapılsın istenen bilgi veya belgeler açıkça belirtilmelidir.

(31) Araştırma Ağustos 2006 tarihli olduğundan, o tarihten bu yana web sayfası düzenlemesi yapmış ya da elektronik bilgi edinme hakkı başvurusu ortamını hazırlamış kamu kurum ve kuruluşlarının sayısında artış gerçekleşmesi olasılığı dikkate alınmalıdır.

Kutu 2: Bilgi Edinme Hakkı Başvurusu Yapanlara Pratik Notlar

Yapılan başvuruların başvuru yapan tarafından takip edilmesi çok önemli. Çünkü başvurunun cevaplanma süresi, başvuruların reddi sonrası itirazlar hep bu süreye bağlı. Başvuru tarihi, başvurunun ilgili kurumun eline ulaştığı tarihtir. Bu tarihten itibaren yasal cevap verme süresi başlayacak, yasal cevap verme süresi içinde reddedilen başvurulara karşı itiraz mekanizması ancak bu şekilde işletilebilecek. Bu nedenle, başvuru yapanların başvuru formunun ilgili kurumun eline geçtiğine dair bilgiyi sahip olmaları büyük öneme sahip.

Bu konu ile ilgili olarak başvuranlara verilebilecek ipuçları şunlardır:

- * Elden yapılan başvurularda mutlaka evrak kayıt numarası alınması gereklidir.
 - * Posta ile yapılacak başvurularda iadeli taahhütlü posta tercih edilmelidir.
 - * Faks ile yapılan başvurularda, teyit notu alınmalı, gerekirse ilgili kurum aranarak başvurunun ellerine geçtiği teyit edilerek, evrak kayıt numarası talep edilmelidir.
 - * Elektronik ortamda yapılan başvurularda maalesef başvurunun ilgili birimin eline geçtiğinin kontrolünü yapmak her zaman kolay değildir. Çok az sayıda kamu kurum ve kuruluşu elektronik ortamda yapılan başvurulara yine elektronik ortamda dönüş yaparak evrak kayıt numarası vermektedir. Yine sözkonusu kurum aranarak başvurunun ellerine geçtiğine dair elektronik ortamda cevap istenebilir.
- E-mail yolu ile yapılacak başvurularda gönderilen e-maillerin saklanması, mümkünse kurumun eline ulaştığında 'iletildi' notifikasyonun istenmesi bir yol olabilir.

Bilgi Talep Edilen Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Yükümlülükleri

Kendisinden bilgi talep edilen kurumlar bu talepleri, kanunun çizdiği yasal sınırlar içinde, en kısa zamanda karşılamakla yükümlüdürler. Bu yükümlülüğün yanında kanun kamu görevlilerine vatandaşlara bu haklarını kullanırken yardım etme görevi de vermiştir. Bilgi edinme hakkını kullanacak kişilerin istemeleri durumunda, kamu görevlileri başvurunun nasıl yapılacağı ve başvuru sonrasındaki işlemler konusunda başvuru sahiplerine gerekli bilgiyi vermeli ve bilgi edinme başvurularıyla ilgili bütün işlemlerin yapılmasına yardım etmelidir.

Kanun ayrıca "bilgi edinme birimleri" oluşturmalarından söz etmektedir. Bu birimler kanunun en etkili biçimde işlemlerini sağlamakla görevlidirler. Ayrıca daha somut olarak sayılabilecek görevleri şunlardır:

- başvuruların sınıflandırılması,
- sonraki başvuruların cevaplandırmasını kolaylaştıracak arşiv çalışması yapılması
- bu birimde zaman içinde uzmanlaşacak personelin yetiştirilmesi

Bilgi Edinme Başvurusunun Cevaplanma Süresi

Bilgi edinme hakkı başvurularının cevaplanma süresi "15 iş günü"dür (BEHK Madde 11). Burada dikkat edilmesi gereken husus sürenin "iş günü" ifadesidir. Yani eğer araya hafta sonu dışında bir resmi tatil günü girmiyorsa idarenin cevap verme süresi aslında 2 hafta değil 3 haftadır. Bu süre başvurunun kamu kurum veya kuruluşuna

ulaşmasından itibaren başlar.

Bu sürenin iki istisnası var:

1) *İstenen bilgi veya belgenin tek birimden elde edilememesi.*

Şu durumlarda ortaya çıkar:

- a. Başvurulan kurum ve kuruluş içindeki başka bir birimden sağlanmasının gerekirse;
- b. Başvuru ile ilgili olarak bir başka kurum ve kuruluşun görüşünün alınmasının gerekirse veya
- c. Başvuru içeriğinin birden fazla kurum ve kuruluşu ilgilendiriyorsa.

Bu hallerde, süre 15 iş gününden 30 iş gününe uzar. Ancak, önemli bir nokta; sürenin uzatıldığı ve bunun gerekçesi yine de 15 iş günü içerisinde başvuru sahibine yazılı olarak bildirilmelidir.

2) *Bilgi veya belgelere erişimin sağlanmasının harcama gerektirmesi.*

Böyle bir durumda cevap verme süresi dondurulur. İdare gereken harcama tutarını başvuru sahibine bildirir. Tutarın yatırılmasıyla süre yeniden işlemeye başlar.

Ücretler

Bilgi edinme hakkı başvurularından ücret alınabilir. Bu ücret ancak bilgiye erişimin gerektirdiği maliyet tutarı kadar olabilir. Bu maliyet tutarı hem yazılı, hem işitsel hem de görsel bilgi ve belgeleri içerir;

- yazılı veya basılı belgeler için aslının incelenmesi ve not alınması;
- ses kaydı şeklindeki belgeler için bunların dinletilmesi;
- görüntü kaydı şeklindeki belgeler için bunların izletilmesi

Burada önemli olan husus, talep edilen ücretin 'maliyet tutarını' geçmemesidir.

Ücret tarifelerini idareler tarafından belirlenir. Bu belirleme yapılırken idarelerin bütçe kanununda gösterilecek ilkelere uymaları öngörülmüş.

Bununla birlikte erişimine olanak sağlanan bilgi veya belgelerin ilk on sayfalarının kopyaları için, postalama maliyeti dahil herhangi bir ücret talep edilmeyeceğini ifade etmektedir. (UY geçici 6. maddesi)

Bu konuyu düzenleyen bir de Maliye Bakanlığı Tebliği mevcut. (14 Şubat 2006 RG 1 Sıra No'lu Bilgi ve Belgeye Erişim Ücreti Genel Tebliğ) Ücretlendirme işlemi bu tebliğde belirlenen esaslara göre yapılmalıdır.

Bir de Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu'nun ilke kararı bu konuda düzenleme getirmiş. Kopyalama ücreti A3 ve A4 kağıtları için sayfa başına 50 Yeni Kuruş ve cevabın postalama ücreti olarak Posta ve Telgraf Teşkilatı Genel Müdürlüğüne belirlenen tarife tutarında ücret olmak üzere alınacak ücretlere bir üst sınır getirmiş.

İtiraz

İtiraz mekanizması yapılan bir başvurunun reddi üzerine başlar. Kural olarak, başvurunun reddedildiğinin, başvurana yazılı olarak bildirilmesi gerekir. Bu bildirimde iki temel nokta:

- ret gerekçesi
- ilgilinin bu karara karşı gidebileceği başvuru yollarıdır.

Reddedilen başvurulara karşı iki yol izlenebilir:

1. İtiraz yolu

2. Yargı yolu

İtiraz Yolu: Bu yol isteğe bağlı bir yoldur. Vatandaşlar başvurularının reddi durumunda konuyu Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu'na götürebilir. Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu'na başvuru, başvurunun reddine ilişkin kararın tebliğinden itibaren onbeş gün içinde yapılmalıdır.

Önemli bir not; başvurular ancak elden ya da posta yolu ile yapılabilmektedir. Yani itirazlar elektronik ortamda yapılamaz.

Yukarıda da belirtildiği gibi Kurula başvuru zorunlu bir yol olmayıp vatandaşların tercihine kalmıştır. Bu yola başvurulması yargı yolunu kapatmamaktadır. Yani kuruldan istendiği yönde karar çıkmadığı takdirde vatandaşlar, ikinci yol olan yargı yoluna başvurabilirler. Ayrıca kurula başvurulması idari yargıya başvurma süresini durdurmaktadır. Vatandaşlar BEDK'ya başvurduktan sonra tatmin olmamaları durumunda sanki hiç zaman geçmemiş gibi mahkemeye gidebilirler.

Kutu 3: Kanun değişikliğine ilişkin not

17.11.2005 tarihli Resmi Gazete'de Yayımlanan 5432 Sayılı Kanun değişikliğinden önce Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu'na itiraz sadece iki madde dolayısıyla yapılabiliyordu: Madde 16 - Devlet Sırları ve Madde 17 - Ülkenin ekonomik çıkarlarına ilişkin bilgi veya belgeler. Madde 16 veya 17'ye göre başvurusu reddedilen vatandaşlar, Kurul'a itirazda bulunabiliyordu. Yani diğer sınırlayıcı maddeler söz konusu olduğunda, örneğin ticari sır ya da özel hayata ilişkin bilgi ve belgeler, ya da haberleşmenin gizliliği kuralını ihlal edecek bilgi ve belgeler söz konusu olduğunda Kurula itiraz mekanizması öngörülmemiştir.

Ancak uygulamada Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu reddetme gerekçesi 16. veya 17. madde olmasa dahi kendisine yapılan başvurulara bakma eğilimi göstermiştir. 17.11.2005 tarihinde Bilgi Edinme Hakkı Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile kanun ile pratik arasındaki bu uyumsuzluk giderilmiştir. Yapılan değişiklik ile reddedilen tüm başvurulara karşı Bilgi Edinme Değerlendirme Kuruluna itiraz yolu açılmıştır. 4982 sayılı Kanunun 13 ve 14 üncü maddelerinde geçen "16 ve 17 nci maddelerde" öngörülen sebeplere ilişkin ifadeler madde metninden çıkarılarak, bilgi edinme isteminin reddine ilişkin bütün kararlara karşı Bilgi Edinme Değerlendirme Kuruluna itiraz edilebileceği açıklığa kavuşturulmuştur.

Yargı Yolu: Bilgi edinme talebi reddedilen vatandaşın başvurabileceği bir yol da yargı yoludur, yani mahkemelere dava açılmasıdır. Başvurunun reddinin yazılı bildiriminden itibaren (İdari Yargılama Usulü Kanunu uyarınca) 60 gün içinde vatandaşlar idari yargıya başvurarak "iptal davası" açabilirler. Böylece bilgi talebinin reddedilmesine ilişkin idari işlemin iptalini ve yürütmenin durdurulmasını talep edebilirler.

Kutu 4: Başvuruların reddi

Kanunda, "yapılan başvurunun reddi üzerine" itiraz mekanizmasının işleyeceğinden söz ediliyor. Hatta başvurunun reddinin tebliğ edilmesi, yazılı olarak bildirilmesi gibi ifadeler kullanılmış. Peki yapılan başvuruya yasal süre içinde cevap verilmediği durumda ne olacak? Mekanizma ancak reddedilme durumunda mı işleyecek?

Bu soruya Uygulama Yönetmeliği cevap vermiş. İlgili madde (Madde 24) başvuru sahibine olumlu ya da olumsuz bir cevap verilmediği takdirde de, başvurunun reddedildiğini söylüyor. Ancak red 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 10. maddesi uyarınca 60 günün geçmesi sonrasında kesinleşmiş oluyor. Yani alsında kamu kurumunun soruya cevap vermemesi durumunda başvurunun reddedildiğini kabul etmek için 60 gün beklemek gerekiyor.

Yukarıda bahsettiğimiz iki itiraz yolu da ihtiyaridir. Başvurusu reddedilen vatandaşlar isteğe bağlı olarak isteklerine bağlı olarak doğrudan yargı yoluna gidilebilecekleri gibi, yargı yolu işletmeden BEDK'ya da başvurabilirler. Ayrıca itiraz yolunun kullanılarak BEDK'ya başvuru yapılması, yargı yolunu ortadan kaldırmaz.

Yaptırım

Kanunla getirilen yaptırım çift yönlü; hem kanuna uygun davranmayan kamu görevlisine hem de bilgi edinme hakkını kanun dışında kullananlara yaptırım getirilmiştir.

Kanunun hiç uygulanamamasında veya kötü uygulanmasında ihmali, kusuru veya kastı bulunan memur ve diğer kamu görevlileri hakkında, ilgili maddeye göre (madde 29) ceza kovuşturması yapılarak ceza davası açılması mümkün. Ayrıca disiplin cezaları da uygulanabiliyor.

Vatandaş ayağında ise; kanun maddelerine aykırı hareket eden gerçek ve tüzel kişiler için de yaptırım söz konusu. Kanun maddelerine aykırı hareket etmek ne demek? Bilgi edinme hakkı kapsamında elde edilen bilgi ve belgeler ticari amaçla çoğaltılamaz, kullanılamaz, erişimi sağlayan kurum ve kuruluştan izin almaksızın yayınlanamaz. İşte bu maddeye aykırı davranan gerçek ve tüzel kişiler hakkında kanunların cezai ve hukuki sorumluluğa ilişkin hükümlerin uygulanacağı belirtilmiştir.

TÜRKİYE'DE BİLGİ EDİNME HAKKI UYGULAMASI

Yıllık Kurul Raporları

Bilgi Edinme Hakkı Kanunu 24 Nisan 2004 tarihinde yürürlüğe girmiştir. O tarihten bu yana bu hak her yıl artan oranlarda, daha geniş çaplı olarak kullanılıyor. Bununla ilgili en önemli istatistiği, kanun gereği kamu kurum ve kuruluşları tarafından yıllık olarak toplanan bilgilerden derlenen raporda bulmak mümkün.

Bilgi Edinme Kanunu'nun 34. maddesi gereği, kamu kurum ve kuruluşları bilgi edinme hakkı başvuruları ile aşağıda sayılan bilgileri Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu'na gönderiyor.

- Kendilerine yapılan bilgi edinme başvurularının sayısı,
- Olumlu cevaplanan, bilgi veya belgelere erişim sağlanan başvuru sayısı,
- Reddedilen başvuru sayısı ve bunların dağılımı,
- Gizli ya da sır niteliğindeki bilgiler çıkarılarak ya da bu nitelikteki bilgiler ayrılarak bilgi veya belgelere erişim sağlanan başvuru sayısı,
- Başvurunun reddedilmesi üzerine itiraz edilen başvuru sayısı ile bunların sonuçları.

Kurumlardan Şubat ayı sonuna kadar yukarıdaki bilgileri toplayan Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu, bu bilgiler ışığında derlediği raporu TBMM'ye gönderiyor. Kanuna göre; raporun, takip eden iki ay içinde Meclis Başkanlığınca kamuoyuna açıklanması gerekiyor. Bu raporlar TBMM'nin web sayfasında yayınlanıyor.

Yıllar İçinde Bilgi Edinme Hakkı Kullanımı – Meclis Raporları

	2004	2005	2006
Yapılan başvuru sayısı	395557	626789	864616
Olumlu cevap verilen başvuru sayısı	347959	542364	746999
Kısmen olumlu, kısmen olumsuz verilen cevap sayısı	13648	21712	38092
Reddedilen başvuru sayısı	20474	54234	69199
Sır niteliğindeki bilgiler ayıklanarak olumlu verilen cevap sayısı	3571	5979	9617

Yukarıda bahsi geçen rakamların büyüklüğünden çok, bu rakamların toplam başvurular içindeki oranları ve yıllar içinde birbirleri ile ilişkileri daha büyük önem taşımaktadır. Örneğin sözkonusu meclis raporlarına bakıldığında, bilgi edinme hakkı başvuruları 2004 yılından 2005 yılına %58, 2005 yılından 2006 yılına % 38 oranında artış göstermiştir. (32) Bu da bilgi edinme hakkı kullanımının yaygınlaştığının önemli bir göstergesidir.

(32) 2004 yılından 2005 yılına artışın yüksek olmasının sebebi 2004 yılında bu hakkın mayıs ayından itibaren yürürlükte olmasıdır

Sivil Toplum Örgütü Çalışmaları

Kurumlardan alınan bilgiler ışığında derlenen bu yıllık raporlara ek olarak Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı (TESEV) Türkiye’de bilgi edinme hakkının kullanımına ilişkin çalışmalar gerçekleştirmiştir. TESEV, 2005 yılında 13, 2006 yılında 8 ilde gerçekleştirdiği saha araştırmasında bu hakkın uygulaması ile ilgili önemli bulgulara ulaşmıştır.(33) Vakıf, 2007 yılında da çalışmalarına devam etmektedir.

TESEV’in saha araştırmalarının iki amacı vardır; vatandaşların bilgi edinme hakkını kullanırken yaşadığı sıkıntıları tespit etmek ve kamu kurum ve kuruluşlarının sorulara verdiği cevapların etkinliğini ölçmektir. Yani TESEV 2005 yılından beri kamu kurum ve kuruluşlarının Bilgi Edinme Kanununun uygulanması ile ilgili duyarlılığı ve performansını ölçmektedir.

TESEV’in bu araştırma kapsamında yönelttiği sorular temel olarak vatandaşların gündelik hayatlarına ilişkin, vatandaş olarak ya da araştırmacı gözüyle merak edebilecekleri sorulardır. Eğitim, sağlık, güvenlik, sosyal hizmetler, çevre, yerel yönetimler alanlarında yöneltilen sorulara ildeki su ve çevre kirliliği tahlil sonuçları, yapılan altyapı harcamalarının il bütçesindeki payı örnek verilebilir. Kanunun sınırlarını ölçmek yerine bu soruların içeriğinin kanunun istisnalarına girmemesine özen gösterilmiştir. Bu çerçevede iki yılda süresince, Milli Eğitim İl Müdürlüğü, İl Sağlık Müdürlüğü, İl Emniyet Müdürlüğü, Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü, İl Çevre Müdürlüğü, Sahil Güvenlik İl Komutanlıkları, Belediyelere toplam 1084 bilgi edinme hakkı başvurusunda bulunulmuştur.

2005 içerisinde 13 ilde toplam 890 soru sorulurken il başına düşen soru sayısı 68 olmuştur. 2006 yılı araştırmasında ise 8 ilde sorulan sayıların toplamı 194, il başına düşen soru sayısı 24 olmuştur. Sorulan soru sayısındaki düşüşün temel nedeni il sayısının düşmesinin yanında, aynı kuruma çok sayıda, aynı ya da benzer soru sorulmasının araştırma açısından yarattığı risktir. Aynı kuruma aynı sorudan birden fazla kez sorulduğunda yetkililer bunun bir araştırma olduğunu anlayabilir ve herhangi bir vatandaşın sorusuna verecekleri yanıtta farklı bir yanıt verebilirler düşüncesiyle soru sayısı azaltılmıştır.

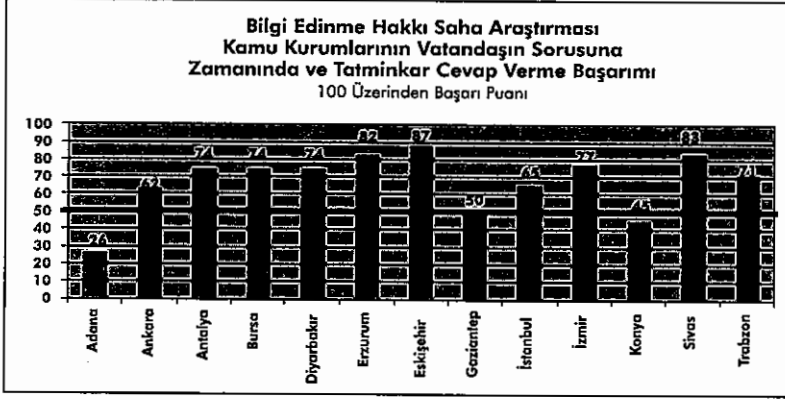
Araştırma sonuçlarının ölçümü ise iki ölçüte dayanarak yapılmıştır. İlk ölçüt zamandır. Kanunda belirtilen süre zarfı olan 15 gün içinde yapılan başvuruya olumlu veya olumsuz cevap verilip verilmediği ölçülmüştür. Diğer bir ölçüt ise içeriktir. Burada ölçülen ise, kamu kurumu tarafından verilen cevabın içeriksel olarak vatandaşın tatmin edip etmediğidir. Burada tatminkarlıktan kastedilen gelen yazılı metinde sorunun cevabının tam olup olmadığıdır. Eksik verilen cevaplar yanında, gelen yazılı cevapta aslında sorunun cevabının yer almadığı durumlarla da karşılaşmıştır.

Zamana ve içeriğe göre yapılan puanlamalar sonucu illerin ve kurumların performansı grafik bazında birbirleri ile karşılaştırılmıştır.

(33) Bu araştırmalar hakkında ayrıntılı bilgiyi TESEV web sayfasında Bilgi Edinme Hakkı ile ilgili bölümde bulmak mümkündür. (http://www.tesev.org.tr/etkinlik/bilgi_edinme_anasayfa.php)

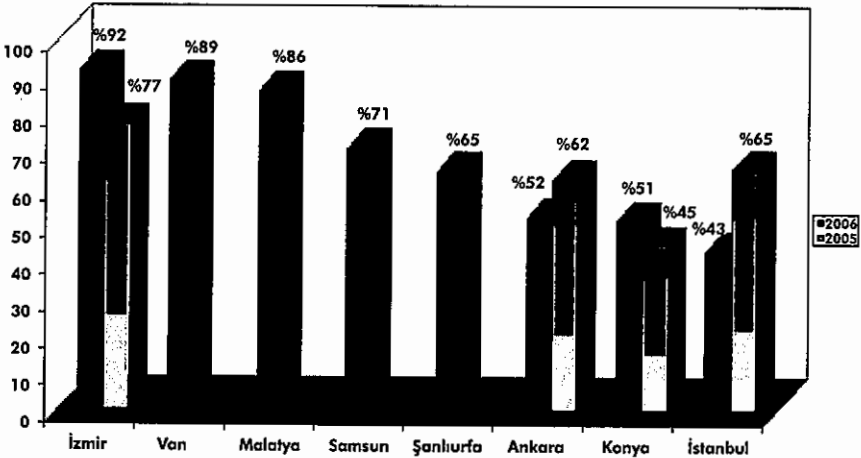
2005 yılında vatandaşların sorularına idarenin zamanında ve içeriksel olarak tatmin edici cevap verme oranı % 69'dur. Bu oran 2006 yılında da benzer şekilde %68 olmuştur.

Kurumların Vatandaşın Sorusuna Zamanında ve Tatminkar Cevap Verme Başarımı 100 Üzerinden Başarı Oranı (2005)

2005 yılında Eskişehir % 87, Sivas % 83 ve Erzurum % 82 ile başı çekmiştir. Bu üç il başarıları nedeniyle 2006 yılında araştırma kapsamına alınmamıştır. 2005 yılının performansı %50'nin altında çıkan illeri %26 ile Adana ve % 46 ile Konya olmuştur. (34)

Kurumlarının Vatandaşın Sorusuna Zamanında ve Tatminkar Cevap Verme Başarımı 2005-2006 Yılı Karşılaştırması 100 Üzerinden Başarı Oranı

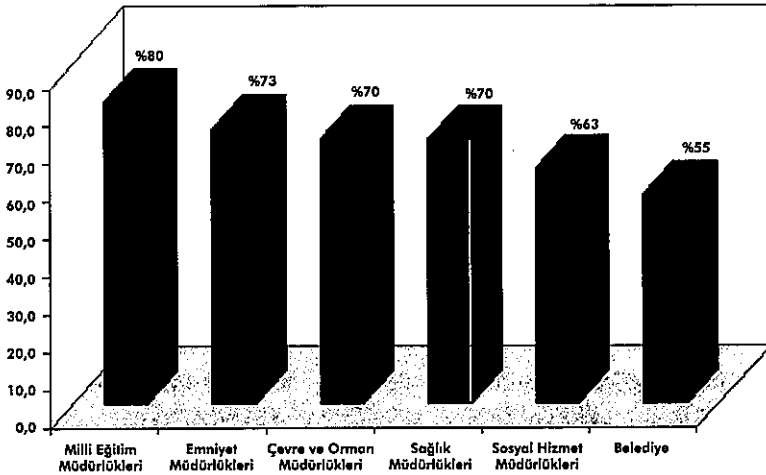

(34) 2006 yılı araştırması için iller seçilirken ilk olarak 2005 yılının en az başarılı illeri, 2005 yılında araştırmada yer alan 3 büyük il (Ankara, İstanbul, İzmir) ve coğrafi olarak tüm ülkeyi kapsayacak 4 yeni il seçilmesine karar verilmişti. 2005 yılının en az başarılı illerinden Adana ve Antalya da 2006 yılı araştırmasına katılmakla birlikte, araştırmacıların soru sorduklarına dair kanıtların yeterli olmaması nedeniyle, bu iller değerlendirme kapsamından çıkarılmıştır

2006 yılına baktığımızda ise en başarılı iller % 92 ile İzmir, % 89 ile Van ve % 86 ile Malatya olarak karşımıza çıkıyor. 2006 yılında % 50'nin altında başarı gösteren tek il % 43 ile İstanbul'dur. 2005 ve 2006 yılı iller bazında başarı grafikleri aşağıda görülebilir.

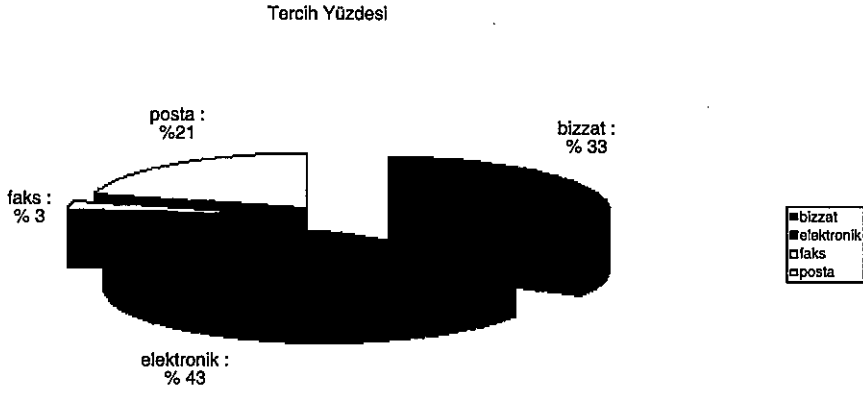
Üstteki grafikte maviler 2006 yılında, pembeler ise hem 2005 hem 2006 yılında araştırmada yer alan illeri göstermektedir. İki yıl arasında karşılaştırma yapmak gerekirse; 2005 yılındaki araştırmaya katılan iki ilde, Konya ve İzmir'de ilerleme olduğunu görüyoruz. Konya puanını arttırmak ile birlikte geçen yıl olduğu gibi başarısı en düşük ikinci il. Bunun yanında İstanbul ve Ankara'nın başarısında düşüş yaşanmıştır.

2005'ten farklı olarak TESEV 2006 yılında araştırmaya katılan kamu kurumlarının başarısı da birbirleri ile karşılaştırmıştır. 8 il genelinde en başarılı kurum Milli Eğitim Bakanlıklarının il müdürlükleri olurken, en az başarıyı belediyeler göstermiştir.

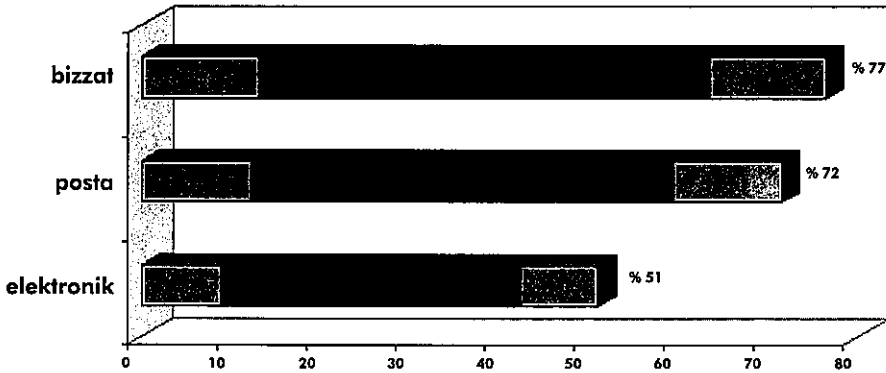
TESEV araştırması vatandaşın kamudan bilgi isterken başvurduğu yöntem konusunda da önemli ipuçları vermektedir. **2005 ve 2006 yıllarında da vatandaşların en çok tercih ettiği yöntem elektronik ortamda başvuru olarak karşımıza çıkmaktadır.** 2005 yılı tercihleri; % 54 elektronik, % 42 bizzat elden, % 3 posta ve % 0,79 faks iken 2006 yılı araştırmasında % 43 elektronik, % 33 bizzat elden, % 21 posta ve % 3 faks. Bu iki yıl arasında karşılaştırma yaparken dikkat çeken bir nokta 2005 yılında posta %3 tercih edilirken 2006 yılında posta ile başvuru yapma oranı %21'e çıkmıştır.

Başvuru Türüne Göre Başvuru Yöntemi Tercih Dağılımı (2006)

Genel bir değerlendirme yapıldığında ise elektronik, posta ve faks ile kamu kurum ve kuruluşlarındaki görevliler ile yüz yüze gelmeden yapılan başvuru oranının, yüz yüze yapılan başvurulara göre çok yüksek olması dikkat çekiyor. 2005 yılında vatandaşlar başvurularının % 57,79'unu, 2006 yılında ise % 67'sini kamu görevlisi ile yüz yüze gelmeden yapmayı tercih etmiş. Demek ki vatandaşlar, ilgili kuruma kadar gitmek ve kamu görevlileri ile görüşmek yerine diğer yöntemlere ağırlık veriyor.

2006 bulgularına göre yöntemler arasında en iyi sonuç verene baktığımızda ise en başta % 76.6 ile bizzat başvuruyu, % 72 ile posta ile yapılan başvuruları görüyoruz. Şaşırtıcı olarak en çok tercih edilen elektronik başvuru yöntemi 2006 yılında % 51 ile yöntemler arasında en az iyi sonuç veren yöntem olarak görünüyor.

Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri

TESEV'in yaptığı araştırmalarda Bilgi Edinme Hakkının uygulanması konusunda yedi ana sorun tespit edilmiştir.

1. Kanun konusunda yetersiz bilgi ve sır kültürü:

Özellikle 2005 yılı araştırması sırasında kanunun da yürürlüğe yeni girmesi nedeniyle kamu kurum ve kuruluşlarındaki yetkililerin kanun konusunda bilgi sahibi olmadığı görülmüştür. Örneğin, kanunda menfaat koşulu öngörmemesine, yani sorulan soru ile kişi arasında bir menfaat ilişkisi gerekmemesine rağmen yetkililerin sorunun neden sorulduğuna ilişkin bilgi talep ettiği görülmüştür. Kimi durumlarda gerekçenin beğenilmemesi nedeniyle sorulara cevap verilmediği olmuştur. Ayrıca kemikleşmiş sır kültürü nedeniyle yasal bir gerekçesi olmamasına rağmen kimi kamu görevlilerinin bilgi vermekten çekindiği durumlara rastlanmıştır.

2. Başvuru yapmakta zorluklar - Örgütlenme eksikliği:

- *Bilgi edinme birimlerinin kurulmamış olmaması:* Bilgi edinme birimlerinin kurulmadığı kurumlar mevcuttur. Kanunen zorunlu olmamakla birlikte bu birimlerin kurulması vatandaşın sorusunu doğru yere yönlendirebilmesi açısından gerekli ve önemlidir.
- *Kurum içi yönlendirme eksikliği:* Elden yapılan başvurularda vatandaş kuruma gittiğinde başvurusunu verecek muhatap birim bulmakta kimi zaman zorluklarla karşılaşmaktadır.
- *Online sistemlerin eksik ya da yetersiz olması:* Kimi durumlarda elektronik ortamda başvuru yapmanın mümkün olmaması ya da sistemin zor çalışması nedeniyle elektronik başvuru yapılamadığı ve bu nedenle başka yöntemlerin tercih edildiği durumlar ortaya çıkmıştır. Araştırmada elektronik yöntemin tercih yüzdesinin daha da yüksek olmamasının bir sebebi de çeşitli kurumların bu altyapıya sahip olmamasından kaynaklanmakta.

3. Başvuru takibinde zorluklar:

- *Elden başvurularda evrak kayıt numarası vermekte isteksizlik:* Elden başvurusunu yapan vatandaşlara evrak kayıt numarası verilmemesi, vatandaşın başvurusunun sonucu takibinde zorluklar yaratmaktadır.
- *Online yapılan başvurularda başvuru numarası verilmemesi:* Bilgisayar ortamında yapılan başvurularda, başvurunun alındığına dair bir cevap mesajı ya da kayıt numarası verilmemesi sıkıntılar yaratmaktadır. Vatandaş, başvurunun kurumun eline geçtiğinden dair emin olamamakta, başvurusunu sağlıklı şekilde takip edememektedir.

4. Standart uygulama eksikliği:

- *Aynı soruya farklı illerdeki kamu birimlerinin farklı yaklaşımı:* Aynı soruya bir ildeki taşra teşkilatı cevap verirken bir diğerinin gizli bilgi olduğu gerekçesi ile cevap vermediği durumlara rastlamak mümkündür. Bu da bilginin iyi sınıflandırılmadığını, kurumlara ve bireylere göre bilginin gizlilik derecesinin değişebildiğini göstermektedir.

• *Aynı soruya aynı kurum içinde farklı cevap:* Aynı soru aynı kuruma iki kere sorulduğunda dahi farklı cevaplar ile karşılaşılabilir ya da birine cevap verilirken diğeri cevaplanmayabilir. Bu da kurum yeknesak bir uygulama olmadığını gösteriyor.

5. Cevaplama yönteminin talep edilenden farklı olması:

Talep edilen cevap yönteminden farklı şekilde cevap veren kurumlara da rastlanıyor. Örneğin, posta ile istenen cevap e-posta yolu ile gönderilebilir ya da kanunda yeri olmamakla birlikte elden yapılan başvurularda sözlü ya da telefonla bilgi verme durumlarına rastlanabilir.

6. E-posta yöntemi ile verilen cevapların niteliksel olarak zayıf olması:

• Vatandaşa verilen cevaplar kurum e-posta adresine yerine Yahoo, Hotmail gibi özel adreslerden gelebilir.

• Verilen cevaplar resmi cevap olsa da cevapların altında yetkili kişi ismi, ünvanı yer almayabilir.

• Verilen cevapların bir kısmı resmi cevap olmaktan uzak, gündelik konuşma dilinde olabilir.

7. Kanundaki sınırlamalar konusunda netlik eksikliği:

Sınırlamalarla ilgili kanunların çıkmamış olması bilgi edinme hakkının sınırları konusunda muğlak bir alan bırakmaktadır.

TESEV'in 2005 ve 2006 yılı saha araştırmaları sırasında bilgi edinme hakkının kullanımına ilişkin ortaya çıkan sorunlara karşı çözüm önerileri ise şu şekilde sayılabilir:

• *Kurum içi çalışanlara ve vatandaşlara yönelik eğitim:* Bilgi Edinme Hakkı Kanunu konusunda kamu kurum ve kuruluşlarındaki yetkililerin eğitilmesi uygulamadaki sorunların çözümünde önemli bir adımdır. Uygulama Yönetmeliği de yetkililerin kanunun ve yönetmeliğin uygulanması konusunda kurum personeline gerekli eğitimi sağlaması ve bu amaçla eğitim programları düzenlemesi öngörülmüştür.

Kamu yetkililerinin dışında sivil toplum örgütleri tarafından vatandaşlara verilecek eğitimler de vatandaşların bu hakkın doğru kullanımı konusunda bilinçlenmesini sağlayacaktır.

• *Kurum içinde izleme mekanizmaları kurulması:* Vatandaşların sorularına zamanında cevap verilmesi için kurumlarda izleme mekanizmaları kurulması zamanında cevap verme oranını artıracaktır.

• *Hem elden hem elektronik başvurular için evrak kayıt numaraları konusunda hassasiyet:* Vatandaşların bilgi edinme hakkı başvurularını takip edebilmeleri için başvuru sırasında alınan evrak kayıt numaralarının önemi büyüktür. Bu sayede başvurunun ilgili kurumun eline geçtiği tarih kesinleşmiş olur. Bu nedenle elden yapılan başvurularda yetkililerin vatandaşlara evrak kayıt numarası vermesi gerekir. Elektronik ortamda yapılan başvurularda da sistemin başvurulara bir numara vermesi sağlanmalıdır.

• *Elektronik sistem sayısının ve kullanım kolaylığının artırılması:* TESEV'in yaptığı araştırmada vatandaşların çoğunluğunun elektronik ortamda başvuru yapmak olduğu görülmektedir. Kamu kurum ve kuruluşlarının elektronik başvuruya izin veren altapıya sahip olması ve bu yöntemin kolay kılınması sağlanmalıdır.

• *Kurumlarda, yoksa, bilgi endekslerinin oluşturulması:* Kurum içindeki bilgilerin sınıflandırılması, bilginin arandığında bulunması ve aynı sorulara aynı yanıtların verilmesi açısından önem taşımaktadır. Hatta çeşitli kategorilerdeki bilgiler kurumların web sayfalarında yazılı talep olmasa dahi bulunmalıdır.

• *STK'ların bu hakkın kullanımını takip etmesi:* Bu hakkın doğru şekilde kullanımı, kullanımının yaygınlaştırılması ve kamunun bu hakka yaklaşımının takibi için STKlara rol düşmektedir.

BİLGİ EDİNME DEĞERLENDİRME KURULU [BEDK]

Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu, Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun 14. maddesi ile düzenlenmiştir. 17.11.2005 tarihli Resmi Gazete Yayımlanan 5432 Sayılı Kanun ile değiştirilen bu madde uyarınca BEDK'nın kurulma nedeni bilgi edinme başvurusuyla ilgili yapılacak itirazları incelemektir.

Kurul toplam 9 üye olmak üzere şu kurumlara mensup kişilerden oluşur:

- Yüksek Yargı Organı mensupları,
- Ceza, idare ve anayasa hukuku profesörleri veya doçentleri
- Türkiye Barolar Birliği Üyesi,
- Adalet Bakanlığı Hâkimleri

Kurulun sekretarya hizmetleri Başbakanlık tarafından yerine getirilir. Kurulun web sayfasına da Başbakanlığın www.basbakanlik.gov.tr adresinden ulaşmak mümkün.

Kurulun yapısı, çalışma yöntemi, 7 Haziran 2006 tarihli resmi gazetede yayınlanan "Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulunun Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik" ile tanımlanmıştır. Kurul ile ilgili daha ayrıntılı bilgileri ilgili kanun maddesi ile birlikte yönetmelikte bulmak mümkün.

Bu kurul, uluslararası örneklerine benzer bir yapılanma içerisindedir. Farklı ülkelerdeki örneklerle bakıldığında ombudsman gibi kamu denetçileri ya da BEDK'ya benzer olarak Başbakanlık altında kurulmuş birimlere rastlamak mümkündür.

Kurul'a başvuru daha önce kanun anlatılırken belirttiği gibi zorunlu değil ihtiyari bir yoldur. Kurul'a başvuruda bulunulması yargı yolunu kapatmayacaktır.

Kurul'un esas olarak iki işlevi vardır:

1. Kurul'a getirilen itiraz dosyalarını incelemek: Bu itirazları 30 gün içinde cevaplandırması öngörülmüştür.
2. Bilgi talepleri değerlendirilirken kullanılacak kriterleri belirlemede idareye yardımcı

olmak.

Bu ikinci işlev kanunda düzenlenmemiş de olsa yönlendirici kararlar alınmasının yolu açık tutulmuştur. Bu çerçevede Kurul'un "ilke kararı" diye nitelendirilebilecek kararlar aldığını görüyoruz.

BİLGİ EDİNME HAKKI KONUSUNDA ÇALIŞAN SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİ

Türkiye’de Bilgi Edinme Hakkı Konusunda Çalışan Sivil Toplum Örgütleri:

Türkiye’de bu konuda çalışan 3 önemli sivil toplum örgütü mevcuttur:

- Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı (TESEV)

- Bilgi Edinme Hakkı Org

- Düşünce Suçuna Karşı Girişim

Bilgi edinme hakkı konusunda çalışan bu STK’lar dışında, çalışma alanları içerisinde bilgi edinme hakkı konusunu olmamakla birlikte, bu hakkın kullanımı konusunda hassasiyet gösteren diğer sivil toplum örgütlerine de rastlamak mümkün. Örnek olarak, tüketici hakları derneklerini, birlikleri, Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı verilebilir. Sivil toplum akitivistleri ya da gönüllü bireyler de bilgi edinme hakkının savunucuları olarak hakkın yasaya uygun olarak uygulanması konusunda çaba göstermektedirler.

Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı (TESEV)

TESEV Ekim 2004 tarihinden beri bilgi edinme hakkı konusu üzerinde çalışmalar yürütmektedir. Bilgi edinme hakkı konusundaki çalışmaların başlangıç noktasını bilgi edinme hakkının, çıkan yasa çerçevesinde etkili bir şekilde uygulanması için çalışmalar yapmak oluşturmuştur.

Etkinlikler:

- Araştırma faaliyetleri:

o Bilgi Edinme Hakkı Değerlendirme Raporu (Aralık 2004), http://www.tesev.org.tr/etkinlik/Bilgi_Edinme_Hakki_%20Rapor.doc

o Kamusal Sırlar Yasa Tasarı Taslağı (Ocak 2005): Adalet Bakanlığı’nın hazırladığı taslağa alternatif olarak hazırlanan yasa tasarı taslağı, http://www.tesev.org.tr/etkinlik/devlet_sirlari_yasataslagi_ocak2005.doc

o Bilgi Edinme Hakkı Kanunu kullanım kılavuzu: Kanunun temel hatlarını ortaya koyan kılavuz, http://www.tesev.org.tr/etkinlik/BEH_kilavuz.doc

- Konferanslar: (35)

o Devlet Sırları Ulusal Konferansı: (13-14 Aralık 2004, Ankara): Kamusal Sırlar Yasa Tasarı Taslağının konunun paydaşları ile tartışılması için yapılan konferans

(35) Konferans dokümanlarına TESEV web sitesinden ulaşmak mümkündür.

o Bilgi Edinme Hakkı Ulusal Konferansı: (11 Ocak 2005, İstanbul): Bilgi edinme hakkı konusunda sivil toplum örgütü temsilcileri ve medya mensuplarının katılımı ile gerçekleştirilen konferans

o Bilgi Edinme Hakkı Uluslararası Konferansı (18 Ekim 2005, Ankara): TESEV 2005 yılı saha araştırması sonuçlarının kamuoyu ile paylaşılması ve konunun Türkiye’den ve yurtdışından uzmanlarca değerlendirilmesi

o Saydamlık için Bilgi Edinme Hakkı Semineri (5 Nisan 2006, İstanbul): Dördüncü Dünya Demokrasi Hareketi (World Movement For Democracy) Kongresi bünyesinde Rusya’dan bir kuruluş ile birlikte düzenlenen Saydamlık için Bilgi Edinme Hakkı adlı seminer

o Bilgi Edinme Hakkı Uluslararası Konferansı (11 Aralık 2006, Ankara): TESEV 2006 yılı saha araştırması sonuçlarının kamuoyu ile paylaşılması ve konunun Türkiye’den ve yurtdışından uzmanlarca değerlendirilmesi

- Saha araştırması:

TESEV 2005 ve 2006 yıllarında olmak üzere iki adet saha araştırması gerçekleştirmiştir. Saha araştırmasındaki temel amaç kanunun kamu yetkilileri tarafından etkin bir şekilde uygulanıp uygulanmadığını ölçerken vatandaşın hakkın uygulaması sırasında karşılaştığı sorunları ortaya çıkarmaktır. (36)

- Eğitimler:

TESEV’in yaptığı projenin amaçlarından biri de kamu kurum ve kuruluşlarının yükümlülüklerini test etmenin yanında, vatandaşları da hakkın kullanımı, çerçevesi ve sınırları konusunda bilgilendirmektir. Bu çerçevede 2005 yılında 5, 2006 yılında 4 adet olmak üzere toplam 9 adet eğitim verilmiş ve bu eğitimler çerçevesinde toplam 172 kişiye ulaşılmıştır. Eğitim verilen iller şöyledir: İstanbul (2 adet), İzmir, Diyarbakır, Trabzon, Şanlıurfa, Malatya, Van ve Samsun.

Bu eğitimler dışında saha araştırmasının gerçekleştirildiği tüm illerdeki araştırmacılar ile yüzyüze görüşülerek birebir eğitimler verilmiştir. Saha araştırmacıları da katıldığında bu konuda bilgi verilen kişi sayısı 305’e çıkmaktadır.

BilgiEdinmeHakki.Org (37)

Bilgi Edinme Hakkı Org, 2004 yılında Türkiye’de 4982 sayılı “Bilgi Edinme Hakkı Kanunu”nun ilk uygulamalarından başlayarak "hakkın gereğince kullanımı" konusunda gözlem ve araştırmalar yapmak, bulguları kamuoyuyla paylaşmak, hakkın süjesi olanları da bu konuda bilgilendirmek amacıyla Dr. Yaman Akdeniz ve Av. Avniye Tansuğ tarafından bir web yayını formatında kurulmuştur. Bu sivil hareket TESEV ve Düşünce Suçuna Karşı Girişim’den farklı olarak sadece bilgi edinme hakkının

(36) Türkiye’de Bilgi Edinme Hakkı Uygulaması başlığı altında saha araştırması hakkında ayrıntılı bilgi bulunabilir. Bakınız s. 32

(37) BilgiEdinmeHakki.Org konusunda bilgi örgütün kurucularından Avukat Avniye Tansuğ’dan alınmıştır. (21.05.2007)

kullanımına ilişkin olarak kurulmuş bir harekettir.

Etkinlikler:

- Raporlar ve Araştırmalar

o Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu Nerede? (09 Ağustos 2004)
http://www.bilgiedinmehakki.org/doc/BEDK_ya.pdf

o Türkiye'de Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun Bakanlıklar Tarafından Uygulanması (Ekim 2004)
http://www.bilgiedinmehakki.org/doc/tr_uygulama_rapor_upd1.pdf

o Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun Sağlık Bakanlığı Tarafından Uygulanmasındaki Yanlılıklar (21 Ekim 2004)
http://www.bilgiedinmehakki.org/doc/saglik_rapor.pdf

o BEDK Toplantı ve İtiraz Karar Sayıları İncelemesi (13 Mart 2007)
http://www.bilgiedinmehakki.org/doc/2007_02_BEDK.pdf

o Tarihi Kentler Birliği Üyesi Belediyeler ve Vilayetler Araştırması Kasım 2004 - 1. İnceleme, Şubat 2005- 2. İnceleme

o BEDK Kararlarına kolay erişim (Mart 2007)
http://www.bilgiedinmehakki.org/doc/BEDK_kararlar.pdf

- Yurtiçi ve Yurtdışı Seminer, Konferans ve Toplantılar

o **Eğitim Amaçlı Toplantılar:** BilgiEdinmeHakki.Org, Ankara, İstanbul ve diğer illerde sivil toplum kuruluşlarının ve/veya kamu kurumlarının çağrısı üzerine çeşitli eğitim seminerleri vermiştir.

o **Ulusal Güvenilirlik Konferansı:** Bakanlıklar için En İyi Uygulama Örnekleri (14 Ekim 2005, Bakü/Azerbaycan): ABA/CEELI, Bakü'deki OSCE Ofisi ve ABD Büyükelçiliğinin düzenlediği "Ulusal Güvenilirlik" (National Integrity Conference: Best Practices for Ministries) Konferansında tebliğ

o **Bilgi Edinme Hakkı Semineri (6 Kasım 2006, Rabat /Fas):** NDI ve Fas Sosyalist Parlamento Grubu tarafından seminerinde tebliğ (Seminer'den sonra da Parlamento'nun daveti üzerine Fas'taki çalışmalarını daraltılmış çalışma gruplarıyla sürdürdüler)

o **TESEV'in Uluslararası Bilgi Edinme Hakkı Konferansı (11 Aralık 2006, Ankara):** TESEV 2006 Saha Araştırması sonuçlarının değerlendirilmesi

Düşünce Suçuna Karşı Girişim – Biz de Bilelim (38)

Biz de Bilelim Projesi çalışmaları, Düşünce Suçuna Karşı Girişim çatısı altında 2005 yılı Eylül ayında 15 ilden gelen gönüllü STK temsilcilerinin, Bilgi Edinme Hakkı Yasası ile ilgili olarak Dr. Yaman Akdeniz ve Avniye Tansuğ tarafından verilen bir seminere katılmalarıyla başlamıştır. 2006 yılında hayata geçirilen proje çerçevesindeki faaliyetler devam etmektedir.

Amaç;

Bilgi Edinme Hakkı Yasası'nın etkin ve yaygın kullanımını sağlamaktır. Bu amaca ulaşmak için ise hedef; başvurunun bizzat yapılarak gösterileceği, takip işinin de başvuru sahibiyle birlikte yapılacağı merkezlerin oluşturulması, bu merkezlerin de -aynen aldığı ışığı yansıtan aynalar gibi- kendi bölgelerinde ikincil merkezler oluşturmasını öngören -kendi kendini besleyen ve çoğaltan- yapıların kurulmasıdır.

Etkinlikler:

- Toplantılar: 20'nin üzerinde ilde sivil toplum kurumu temsilcileri ve üyelerine yönelik bilgilendirme toplantıları
- Yerel radyo ve TV kanallarında programlara katılım
- Biz de Bilelim Proje çalışmalarının anlatıldığı CD'lerin yerel radyo ve TV'ler de yayınlanması

Bu etkinlikler sonucu illerindeki yerel yönetimlerin Bilgi Edinme Birimi oluşturmalarında etkin rol oynamış, pek çok yerel sivil toplum örgütünün araştırmaları için gerekli bilgi/belgeye, Bilgi Edinme Hakkı Yasası'nı kullanarak ulaşması sağlanmıştır.

Ayrıca, Bilgi Edinme Hakkı Yasası çerçevesinde yapılan başvurulara gelen 'cevapların' bilgi içermemesi veya yetersizliğine karşı Başbakanlık Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu'na yapılan itirazlarda artış gerçekleşmiştir. Yine aynı şekilde, Başbakanlık Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu kararlarının da başvuru yollarını tatmin etmemesi durumunda, yargı yoluna başvurular başlamıştır.

Bilgi Edinme Hakkı Konusunda Çalışan Yabancı Sivil Toplum Örgütleri

Diğer ülkelerde bilgiye erişim özgürlüğü ile ilgili sivil toplum örgütlerine kısaca değinmeden önce, bu örgütlerin büyük bir kısmını bünyesinde toplayan uluslararası bir ağ, bir platformdan bahsetmek yerinde olur. Bilgiye Erişim Savunucuları Ağı (**FOI Advocates Network**) (39), bu alanda aktif olarak çalışan STK'ların bilgi alışverişi ihtiyacını karşılamak ve bu STK'ların birlikte projeler oluşturmasını kolaylaştırmak amacıyla kurulmuş bir ağ. Bu ağ, STK'lara kampanyalarında, kaynak bulma çalışmalarında bilgi, strateji, görüş paylaşımı yolu ile yardım ediyor.

6 kıtada 90 üyesi olan ağın Sofya'da Eylül 2002'de toplanan konferansı sonrası 28

(38) Biz de Bilelim Projesi hakkında bilgi projenin kordinatörü Muteber Öğreten'den alınmıştır. (17.05.2007)

(39) <http://www.foiadvocates.net>

Eylül 2002 tarihinde imzaladığı Kuruluş Memorandumu'nda temel amaç şu şekilde belirtilmiştir;

- bilgiye erişim ile ilgili mevzuatların olmadığı ülkelerde ilgili mevzuatların çıkarılması için çalışmak

- ilgili mevzuatın olduğu ülkelerde mevzuatın uygulamasını desteklemek

Katılımcılar, ihtiyaç ve deneyimler bazında bilgiye erişim hakkının desteklenmesi için gerçekleştirilebilecek etkinlik ve girişimleri kaleme almışlar. Bu etkinlikler, e-posta haberleşme grubu, bülten, web sitesi, çalışma turları gibi bilgi paylaşımı faaliyetleri; karşılaştırmalı anketler, ülke raporları gibi araştırma faaliyetleri; modül ve metodoloji geliştirme faaliyetleri; uzmanlık sağlama faaliyetleri; yayınlar, medya raporları, TV programları, yıllık ödüller, vs.

Ağın oldukça aktif çalışan bir elektronik iletişim grubu mevcut. Bu alanda çalışanlar, bu gruba attıkları e-postalarda diğer ülke uygulamaları hakkında bilgi sorabiliyorlar. Ayrıca bu ağ sayesinde dünyada bu konudaki gelişmeleri yakından takip etmek mümkün.

Bu ağın bilgiye erişim konusunda getirdiği bir yenilik de 2002 Eylül tarihli Sofya Konferansı'nda alınan bir karar çerçevesinde 28 Eylül gününün Dünya Bilgi Edinme Hakkı günü ilan edilmesi. Ağ, bu günde dünyada gerçekleştirilen aktiviteleri de bir harita üzerinde toplayıp web sayfasında yayımlıyor.

Ağın web sayfasında kıtalar bazında bilgiye erişim konusunda çalışan sivil toplum örgütlerinin isimlerine, iletişim bilgilerine ve varsa web sayfası bağlantılarına ulaşmak mümkün. Bilgi almak isteyen okuyucuların bu web sayfasına mutlaka bakmalarını öneriyoruz.

Ayrıntılı bilgiye ağın web sayfasından ulaşılabileceği için bu kitapçıkta sadece kıtalar bazında örgütlerin isimleri ve bu alanda çalışan belli başlı uluslararası ve bölgesel sivil toplum örgütleri hakkında kısa bilgi vereceğiz.

Bu bilgilere geçmeden önce, bir örgüt olmamakla birlikte bilgi edinme hakkı konusunda çok önemli bir kaynak olan bir web sitesinden bahsetmek gerek. Kendisini tek duraklık bir portal olarak tanımlayan "freedominfo.org", sayfasında iyi uygulamaları tarif ediyor, çıkartılacak dersleri bir araya topluyor, kampanya strateji ve taktiklerini açıklıyor ve dünyada bilgi edinme hakkı savunucularını bir araya topluyor. Sayfada bilgi edinme hakkı mevzuatı, uygulamaları konusunda tek tek ülke özelinde bilgi bulmak mümkün.

Bilgi Edinme Hakkı Konusunda Çalışan Bölgesel ve Uluslararası Örgütler

Yukarıda listesini verdiğimiz ülke temelli çalışanlar sivil toplum örgütleri yanında, uluslararası ya da bölgesel olarak faaliyet gösteren örgütlere de rastlamak mümkün. Bu örgütlerin bir kısmı bu konu hakkında uluslararası standartlar koyuyor, ulusal temeldeki sivil toplum örgütlerine çalışmalarında yardımcı oluyor. Aşağıda bu örgütler hakkında kısaca bilgiyi bulmak mümkün. Ayrıntılı bilgiye ise örgütlerin kendi web

sayfalarından ulaşılabilir.

Bilgiye Erişim Avrupa (Access Info Europe) - <http://www.access-info.org>

Madrid merkezli Access Info Europe, Avrupa bilgiye erişim hakkının geliştirilmesi amacıyla kurulmuş bir insan hakları örgütü. Örgütte dünyanın her yerinden uzmanlar görev alıyor. Faaliyetleri;

- Avrupa'da bilgiye erişim mevzuatlarının kabulü, reforme edilmesi ve uygulamasının yaygınlaştırılması
- Bilgiye erişim mevzuatlarının uygulanması ve izlenmesi konusunda sivil toplum örgütlerine eğitim verilmesi ya da onlarla işbirliği yapılması
- Hükümetlere bilgiye erişim yasalarının uygulanması konusunda teknik destek vermek ve siyasi danışmanlık yapmak, iyi örnekleri paylaşmak
- Sır kültürü ile mücadele etmek için savunculuk yapmak, temyiz yolları ile içtihat oluşumu sağlama
- Ulusal ve uluslararası STK'lar, hükümetler ve hükümetler arası örgütler ile bilgiye erişim konusunda bilgi, uzmanlık ve deneyim alış-veriş

Madde 19 – (Article 19) - www.article19.org

1986'da kurulan Madde19 Düşünce Özgürlüğü için Küresel Kampanya'nın Londra ve Johannesburg'da ofisleri mevcut.

Temel hedefi, düşünce özgürlüğü ve bilgiye erişime karşı tehditleri izlemek, bunlarla mücadele için uzun dönemli stratejiler geliştirmek. Örgüte göre, temelde olması gereken öncelikle sivil toplum temsilcileri ile hükümet yetkilileri ve resmi görevlileri reform için bir araya getirmek. En önemli sonuç, bilgiye erişim özgürlüğü konusunda pratikte değişiklikler, gelişmeler kaydedebilmek. Bunun için de düşünce özgürlüğü ve bilgiye erişim konusunda uluslararası standartlar belirliyor, içtihat oluşumuna katkı sağlamak için dava takibi yapıyorlar.

Bu kitapçıkta birinci bölümde ele aldığımız çalışma, bilgi edinme hakkı ulusal yasal düzenlemelerine temel oluşturabilecek, kamusal bilgiye serbest erişim ile ilgili 9 temel ilkeyi anlatan "Kamunun Bilme Hakkı: Bilgi Özgürlüğü Yasalarının Temel İlkeleri" adlı çalışmaları birçok kuruluşa kaynak olmuş. Madde 19 (Article 19) ayrıca bu prensipleri yasal bir dile çevirerek "Bilgiye Erişim Örnek Yasası" da hazırlamış.

Carter Merkezi (Carter Center) - <http://www.cartercenter.org>

ABD'de kurulu olan Merkez, ABD dışında Latin Amerika ve Karayipler'de de faaliyet gösteriyor. Carter Merkezi çok geniş bir çalışma alanına sahip. Temel olarak sağlık ve barış programları başlıkları altında çok sayıda alt program ve proje mevcut. Bilgiye erişim ise barış programının alt programı altında yer alan Americas içinde yer alıyor. Özellikle Latin Amerika, Karayipler ve Afrika'da yolsuzluk ile mücadele için de bilgiye erişim yasalarını destekliyor. Merkezin bilgiye erişim konusundaki temel amaç ve

faaliyetleri şu şekilde sayılabilir;

- yasaların içeriği, ve yazılması aşamalarında katkıda bulunmak
- devlet görevlilerinin yasaların uygulaması konusunda kapasite geliştirmesine yardımcı olmak
- sivil toplumun bu hakkı kullanımı konusunda destek olmak ve idarenin bu hakkı uygulamasını ve sorumluluğunu izlemek
- bilgi edinme yasalarının etkili kullanımı için sivil toplumun yasal haklarını arama ve kamu birimlerinin cevap verme kapasitesini arttırmak
- uluslararası ve bölgesel deneyimleri paylaşmak

İngiliz Millet Topluluğu İnsan Hakları Girişimi (Commonwealth Human Rights Initiative)
- www.humanrightsinitiative.org

Merkezi Yeni Delhi'de olan örgütün, Akra-Gana ve Londra-İngiltere'de de ofisleri var. 1987'de kurulan örgütün 2 temel programından bir tanesi de bilgiye erişim. Bilgiye erişim konusunda Hindistan ve Gana'da yoğun etkinlikler yapıyorlar. Hakkın etkin bir şekilde kullanılmasını sağlamak amacıyla gerçekleştirdikleri faaliyetler şöyle sayılabilir;

- STK'lar, basın- yayın organı mensupları, hukukçular, kamu görevlileri ve parlamenterlerin bilgi edinme hakkının önemi konusunda bilinçlerini arttırmak
- mevzuatların kuvvetli olması için teknik destek vermek
- mevzuatın etkin bir şekilde uygulanmasını desteklemek; kamu görevlilerine eğitim, uygulamanın izlenmesi, iyi örnekler/modeller hakkında bilgi paylaşımı.

Ulusal Güvenlik Arşivi (National Security Archive) - <http://www.gwu.edu/~nsarchiv/>

ABD'de George Washington Üniversitesi'nde yer alan kuruluş Bilgiye Erişim Yasası ile su yüzüne çıkarılmış belgeleri topluyor ve yayınlıyor. ABD'nin ulusal güvenlik, dış politika, istihbarat ve ekonomi politikaları gibi konularda bilgi deposu niteliğinde. En önemli misyonlarından bir tanesi Amerikan tarihi kayıtlarına erişimi sağlamak, genişletmek. Kuruluş, bu bilgilere diğer araçların yanında bilgi edinme yasasını kullanarak ulaşıyor. Bilgi Özgürlüğü Yasasının başta gelen savunucularından.

Ortaya çıkardıkları konular arasında çok ilginç örneklerle rastlamak mümkün; Başkan Nixon'un 1972 tarihli Çin gezisi, Küba füze krizi, Domuzlar Körfezi gibi tarihte önemli yere sahip olaylarla ilgili dokümanlar, Beyaz Saray'da Reagan, Bush ve Clinton dönemi e-posta kayıtları...

Arşiv, düzenli olarak topladığı bilgileri mikro-fişlerde, web sayfasında, CD-romlarda ve kitaplarda yayınlıyor.

Arşiv ayrıca Orta Avrupa, Orta Amerika'da bilgi edinme ile ilgili yasal mevzuatların kabul edilmesi, desteklenmesi yönünde çalışıyor. Bu ülkelerde arşivler, kütüphane kayıtlarının düzenli tutulması konusunda teknik destek sağlıyor.

Açık Toplum Adalet Girişimi (Open Society Justice Initiative) - www.justiceinitiative.org

ABD merkezli Girişim, tüm dünyayı kapsayan çalışmalar yapıyor; Afrika, Orta Asya ve Güneydoğu Asya, Orta ve Doğu Avrupa, Latin Amerika. Kapsadığı bölgeler kadar çalışma alanları da geniş. Hukuksal adalet, uluslararası adalet, eşitlik ve vatandaşlık, yolsuzlukla mücadele, yasal kapasite geliştirme ana başlıklar. Bunların yanında bir de bilgi edinme ve ifade özgürlüğü var.

Açık toplumun gereği, demokrasi ve insan haklarının ön şartlardan biri olarak düşünce ve bilgiye erişim özgürlüğü konusunda birçok faaliyet yürütüyorlar.

- Uluslararası standartların oluşturulması ve güçlendirilmesi
- Bilgiye erişim yasalarının kabulü ve uygulanması
- Bilgiye erişim izleme mekanizması

Oluşturduğu “Bilgiye Erişim İzleme Aracı” ile Girişim, ilk araştırma sırasında 5, ikinci araştırmasında 14 ülkede bilgi edinme hakkı uygulamaları konusunda çok ayrıntılı ve derin bulgulara ulaştı. Bu izleme aracı ile bilgiye erişim yasalarının uygulamaları değerlendirildi ve bilginin açıklanmasının önündeki engeller teşhis edildi. 2005 yılında yayınlanan çalışma dünyadaki uygulamaya ışık tutan çok değerli bir kaynak. Hem bu konuda çalışan sivil toplum örgütlerine bilgi edinme hakkının pratikteki uyulmasını izleyebilmek için kullanılabilecek mekanizmalar, araçlar hakkında ipuçları veriyor hem de araştırmanın yapıldığı ülkelerdeki, birçoğu ortak olmak üzere, karşılaşılan sorunları ortaya koyuyor. (40)

Uluslararası Kişisel Gizliliğin Korunması Hareketi (Privacy International) - <http://www.privacyinternational.org/>

İngiltere merkezli hareketin, Washington’da da ofis var. 1990’da kurulan örgüt, kişisel gizlilik, insan hakları, sivil özgürlükler konusunda bekçilik görevi yürütüyor. Dünyada kişisel gizliliğin korunması konusunda kurulan örgütlerin ilki.

Çok geniş çalışma alanına sahip. Anti – terörizm, sınır ve seyahat güvenliği, veri koruması, kişisel gizlilik kanunları, iletişim güvenliği, düşünce özgürlüğü, temiz politika üretimi, DNA ve gen gizliliği, mali güvenlik gibi başlıklar altında araştırma ve eğitim faaliyetleri yürütüyor.

Kuruluş, bilgi edinme özgürlüğü konusunda ise 1999’dan beri aktif. Kitapçık boyunca referansta bulunduğumuz, David Banisar imzalı “*Freedom of Information Around the World 2006: A Global Survey of Access to Government Information Laws*” çalışması da bu kurum bünyesinde gerçekleştirilmiş. Daha önceki bölümlerde daha ayrıntılı bahsettiğimiz gibi bu çalışma onlarca ülkenin medya ve bilgi edinme yasalarını ve pratiklerini inceliyor.

(40) Kitaba Adalet Girişimi’nin sayfasından ulaşılabilir.

http://www.justiceinitiative.org/db/resource2?res_id=103424 (10.08.2007)

Kuruluş ayrıca, OECD gibi uluslararası örgütlere kılavuz kitapçıklar hazırlamış. Web sitesinde ayrıca konu hakkında değerlendirme, araştırma raporlarına rastlamak mümkün. Bilgi Edinme özgürlüğü konusunda eğitimler de veriyorlar. Ayrıca Web sitesinden dünyada bilgi edinme konusunda güncel haberleri takip etmek mümkün.

Devletin Gözetimi Kurumu - (Statewatch) <http://www.statewatch.org/>

1991'de kurulmuş ve merkezi Londra'da olan bu gönüllü grup, 15 Avrupa ülkesinden gelen hukukçular, akademisyenler, gazeteciler, araştırmacılar ve aktivistlerden oluşuyor. Grup, adalet ve işçileri, sivil haklar, açıklık ve hesap verebilirlik gibi konularda araştırmacı gazetecilik ve sorgulayıcı araştırma yapılmasını desteklemekte. Bu çerçevede bilgiye erişim de grubun çalışma alanları içine giriyor.

Uluslararası Saydamlık Hareketi - (Transparency International) <http://www.transparency.org/>

Sekreteryası Almanya'da olan ve dünyada birçok ülkede ofisi bulunan Uluslararası Saydamlık Hareketi'nin temel amacı hükümetlerin, politikanın, iş çevrelerinin, sivil toplumun ve vatandaşların gündelik hayatlarının yolsuzluktan arınması için çalışmak. Küresel düzeyde çalışan örgütün yolsuzlukla mücadelede kullandığı en önemli araçlardan bir tanesi de bilgiye erişim hakkı.

Bilgi Edinme Hakkı Konusunda Çalışan Sivil Toplum Örgütlerinin Listesi Kıtalara Göre

Asya

- Adaleh Center for Human Rights Studies, Ürdün
- Bangladesh NGOs Network for Radio and Communication, Bangladeş
- FOI coalition Philippines, Filipinler
- Transparency International Kyrgyzstan, Kırgızistan
- Lebanese Transparency Association, Lübnan
- Movement for Freedom of Information, İsrail
- National Association of Independent Mass Media of Tajikistan, Tacikistan
- NGO Alliance on Informational Issues, Azerbaycan
- Open Society Forum, Moğolistan
- SHVIL (Transparency International), İsrail

Afrika

- Centre for Media Freedom - Middle East and North Africa (CMF MENA), Fas
- Commonwealth Human Rights Initiative, Gana
- Forum Civil, Senegal
- Foundation for Human Rights Initiative (FHRI), Uganda

- Freedom of Expression Institute, Güney Afrika
- International Commission of Jurists Kenyan Section, Kenya
- Kenya Human Rights Commission, Kenya
- Media Institute of Southern Africa, Güney Afrika
- Media Rights Agenda, Nijerya
- Open Democracy Advice Center, Güney Afrika
- Society for Democratic Initiatives, Sierra Leone

Avrupa

- "Acces-info" Center, Moldova
- Access to Information Programme, Bulgaristan
- Advocacy Training and Resource Center - ATRC, Kosova – UNMIK
- Asociatia Pro Democratia, Romanya
- Association for the Defence of Human Rights in Romania - the Helsinki Committee (APADOR-CH), Romanya
- Association of Young Journalists of Montenegro, Karadağ
- Bilgi University – İnsan Hakları Merkezi, Türkiye
- Campaign for Freedom of Information, İngiltere
- Campaign for Freedom of Information in Scotland, İskoçya
- Center for Free Access to Information, Bosna Hersek
- Center fo Independent Journalism, Romanya
- Centre for Developing and Democratisation of Institutions, Arnavutluk
- Citizens' Watch, Rusya
- Citizen and Democracy Association, Slovakya
- Croatian Helsinki Committee for Human Rights (CHC), Hırvatistan
- BilgiedinmeHakki.Org, Turkey
- Environmental Lobbying Facility (ELF), Slovakya
- Fair-play Alliance, Slovakya
- Freedom of Information Center, Armenia
- Fund for an Open Society, Sırbistan
- Georgian Young Lawyers' Association, Gürcistan
- Hungarian Civil Liberties Union, Macaristan
- Independent Journalism Center (IJC), Moldova
- Informational Policy Institute, Moldova
- Institute for Public Policy, Romanya

- Lawyers' Committee for Human Rights - YUCOM, Sırbistan
- Legal Information Centre for Nongovernmental Organizations - PIC,
Slovenya

- Liberty Institute, Gürcistan
- Media Law Institute, Ermenistan
- Montenegrin Helsinki Committee for Human Rights (MHC), Karadağ
- NGO Alliance on Informational Issues, Azerbaycan
- Network for the Affirmation of NGO Sector – MANS, Karadağ
- Open Society Foundation, Slovakya
- Open Society Institute Foundation, Makedonya
- Otevrena spolecnost, o.p.s - Open society, b.a., Çek Cumhuriyeti
- Pro Media, Makedonya
- Public Interest Law Initiative, Macaristan
- Romanian Institute of Training, Romanya
- Sustentia, İspanya
- TESEV, Türkiye
- TIRI (the governance-access-learning-network), İngiltere
- Transparency International – Secretariat, Almanya
- Transparency International – Hırvatistan
- Transparency International (Delna), Letonya
- Transparency International – Makedonya
- Transparency International – Rusya, Center for Anti-corruption Research and Initiative
- Transparency Serbia (Transparentnost – Srbija), Sırbistan
- Ukrainian Association of Media Lawyers, Ukrayna
- Youth Initiative for Human Rights, Serbia, Kosovo, Montenegro, Bosnia and Herzegovina

Güney Amerika

- Asociacion Democratica para la Defensa de los Derechos Humanos "ASDEH", Kolombiya
- Association for Civil Rights (ADC), Arjantin
- Asociacion de la Prensa Uruguaya (APU), Uruguay
- Center for Legal and Social Studies (CELS), Arjentina,
- Centro de Implementacion de Políticas Publicas para la Equidad y el Crecimiento (CIPPEC), Arjantin

- Consejo de la Prensa Peruana, Peru
- Corporacion Latinoamericana para el Desarrollo, Ekvator
- Corporacion Participa, Şili
- Fundación Poder Ciudadano, Action for Justice Division, Arjantin
- Instituto de Estudios Legales y Sociales del Uruguay (IELSUR), Uruguay
- Instituto Prensa Y Sociedad, Peru
- ProAcceso, Şili
- PROBIDAD, Latin Amerika

Orta Amerika

- Accion Ciudadana, Sociedad Civil, Guatemala
- Caribbean Antilles Indigenous Peoples Caucus & the Diaspora, (CAIPCD), Santa Lucia
- Due Process of Law Foundation, Latin America
- Jamaicans For Justice, Jamaika

Kuzey Amerika

- Electronic Privacy Information Center, ABD
- Freedom of Information Center, Missouri School of Journalism, ABD
- Fundar, Centro de Analisis e Investigacion, Meksiko
- Hewlett Foundation's Global Development Program in Mexico, Meksiko
- Libertad de informacion - Mexico A.C. (LIMAC), Meksiko
- National Security Archive, ABD
- Open Society Institute Latin America Program, Washington D.C. based Privacy International
- Public Citizen's Freedom of Information Clearinghouse, ABD
- Right to Know Coalition of Nova Scotia, Kanada

Okyanusya

- Pacific Regional Rights Resource Team

BİLGİ EDİNME BAŞVURUSU FORMU

(Gerçek Kişiler İçin)

Başvuru sahibinin adı ve soyadı:		
Oturma yeri veya iş adresi:		
Türkiye Cumhuriyeti Kimlik No: (Elektronik ortamda yapılacak başvurular için doldurulması zorunludur.)		Başvuruya hangi yolla cevap almak istersiniz? Yazılı ☐ Elektronik ☐
Elektronik posta adresi: (Elektronik ortamda yapılacak başvurular için doldurulması zorunludur.)		
İmzası:		4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu gereğince istediğim bilgi veya belgeler aşağıda belirtilmiştir. Gereğini arz ederim.
İstenen bilgi veya belgeler: (Not: Ayrılan bölümdeki boşluk yetmediği takdirde, başvuru için boş sayfa / sayfalar kullanılabilir.)		

BİLGİ EDİNME BAŞVURUSU FORMU
(Tüzel Kişiler İçin)

Tüzel kişinin unvanı:	
Tüzel kişinin adresi:	
Yetkili kişinin Türkiye Cumhuriyeti Kimlik Numarası: (Elektronik ortamda yapılacak başvurular için doldurulması zorunludur.)	Başvuruya hangi yolla cevap almak istersiniz? Yazılı _____ Elektronik: _____
Yetkili kişinin elektronik posta adresi: (Elektronik ortamda yapılacak başvurular için doldurulması zorunludur.)	
Yetkili kişinin imzası: Not: Yetki belgem ekte sunulmaktadır.	4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu gereğince istediğim bilgi veya belgeler aşağıda belirtilmiştir. Gereğini arz ederim.

Bilgi Edinme Hakkı Düzenlemesi Olan 68 Ülke (Kronolojik Sırada) (41)

Ülke	Mevzuat Kabul Tarihi	Yür. Giriş Tarihi	Mevzuat İsmi
Sweden	1766	1766	Latest revision 1976: Freedom of the Press Act
Colombia	1888	1888	Latest revision 1985: Law Ordering the Publicity of Off. Acts and Documents
Finland	1951	1951	Latest revision 1999: Act on the Openness of Government Activities
USA	1966	1967	Latest revision 2002: FOIA
Denmark	1970	1970	Latest revision 1985: Access to Public Administration Files Act
Norway	1970	1970	FOIA
France	1978	1978	Law on Access to Administrative Documents
Netherlands	1978	1980	Latest revision 2005: WOB: Wet openbaarheid van bestuur
Australia	1982	1982	FOIA
New Zealand	1982	1982	Official Information Act
Canada	1982	1983	AIA: Access to Information Act
Greece	1986	1986	Latest revision 1999: Code of Adm. Procedure
Austria	1987	1987	Auskunftspflichtsgesetz
Italy	1990	1990	Law No 241
Spain	1992	1992	Law on Rules for Public Information [limited access]
Ukraine	1992	1992	Constitution art. 34 and OAI
Hungary	1992	1993	The Protection of Personal Data and Public Access to Data of Public Interest
Portugal	1993	1993	Law on Access to Administrative Documents
Belgium	1994	1994	WOB: Wet openbaarheid van bestuur
Belize	1994	1994	FOIA
Iceland	1969	1996	Information Act
Thailand	1997	1997	Official Information Act
Uzbekistan	1997	1997	Latest revision 2003: Law on the Principles and Guarantees of FOI
Hong Kong	1995	1998	CAI
Ireland	1997	1998	FOIA
Latvia	1998	1998	LFOI
South Korea	1996	1998	Act on Disclosure of Information
Albania	1999	1999	Law on Right to Information for Official Documents

(41) Roger Vleugels, *Overview of FOIA Countries Worldwide – February 1 2006*, <http://www.statewatch.org/news/2006/feb/foia-feb-2006.pdf>

Aruba	1999	1999	LOB: Landsverordening openbaarheid van bestuur
Dutch Antilles	1999	1999	LOB: Landsverordening openbaarheid van bestuur
Israel	1998	1999	Freedom of Information Law
Bulgaria	2000	2000	APIC: Access to Public Information Act
Czech Republic	1999	2000	Law on Free Access to Information
Liechtenstein	1999	2000	Informationsgesetz
Lithuania	1996	2000	Law on the Provision of Information to the Public
Moldova	2000	2000	Law on Access to Information
Estonia	2000	2001	PIA: Public Information Act
Georgia	1999	2001	LFOI: Law on Freedom of Information
Japan	1999	2001	Law Concerning Access to Information
Romania	2001	2001	Law on Free Access to Information of Public Interest
Slovakia	2000	2001	Act on Free Access to Information
South Africa	2000	2001	Promotion of Access to Information Act
Trinidad&Tob.	1999	2001	FOIA
Bosnia&Herz.	2000	2002	FOIA
Jamaica	2002	2002	Access to Information Act
Pakistan	2002	2002	Freedom of Information Ordinance
Panama	2002	2002	Law on Transparency in Public Administration
Poland	2001	2002	Law on Access to Public Information
Tajikistan	2002	2002	Law on Information
Zimbabwe	2002	2002	Access to Information and Protection to Privacy Act
Armenia	2003	2003	Law on Freedom of Information
Croatia	2003	2003	Act on the Right of Access to Information
Kosovo	2003	2003	Law on Access to Official Documents
Mexico	2002	2003	Federal Transparency and Access to Public Government Information Law
Peru	2002	2003	Law on Transparency
Slovenia	2003	2003	Act on Access to Information of Public Character
Antigua/Barbuda	2004	2004	FOIA
Dominican Rep	2004	2004	Law on Access to Information
Ecuador	2004	2004	Transparency and Access to Information Law
Serbia	2003	2004	Law on Free Access to Information of Public Importance
Turkey	2003	2004	Law on Right to Information
India	2002	2005	Right to Information Act
Montenegro	?	2005	?
Scotland 2002	2005	FOIA	
Uganda	2005	2005	Access to Information Act
UK	2000	2005	FOIA [UK minus Scotland]
Germany	2005	2006	IFG: Informationsfreiheitsgesetz
Switzerland	2004	2006	Öffentlichkeitsgesetz

KAYNAKÇA

Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı, 2000, OJ C 364, 18 Aralık.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, 1950, Avrupa Konseyi

Banisar, D., 2006, Freedom of Information Around the World 2006: A Global Survey of Access to Government Information Laws, Privacy International, <http://www.privacyinternational.org/foi/foisurvey2006.pdf>.

Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulunun Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, 7 Haziran 2006 tarihli ve 26191 sayılı Resmi Gazete

Bilgi Edinme Hakkı Değerlendirme Raporu, 2004, TESEV, İstanbul.

Bilgi Edinme Hakkı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelik, 27 Nisan 2004 tarihli ve 25445 sayılı Resmi Gazete

Bilgi Edinme Hakkı Kullanma Kılavuzu, 2005, TESEV, İstanbul
http://www.tesev.org.tr/etkinlik/BEH_kilavuz.doc

Birleşmiş Millet Genel Kurulu Kararı 59(1) (1946) 65. Oturum, 14 Aralık

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, 1948, Genel Kurul Kararı 217 A (III), 10 Aralık.

İnter-Amerikan İnsan Hakları Mahkemesi, 2006, "Claude Reyes ve diğerleri Şili'ye Karşı", Eylül 19, s.16.
(http://www.corteidh.or.cr/docs/casos/articulos/seriec_151_ing.pdf, Mayıs 2007)

McIntosh, T., 2006, Freedom of Information Laws Added to the Development Agenda, FreedomInfo, <http://www.freedominfo.org/features/20060322.htm>.

Mendel, T., 2003, "Freedom of Information: An Internationally protected Human Right", Comparative Media Law Journal, No.1
<http://www.juridicas.unam.mx/publica/rev/comlawj/cont/1/cts/cts3.htm>.

Siyasi ve Medeni Haklar Uluslararası Sözleşmesi, 1966, BM Genel Kurulu 2200 A (XXI) sayılı Kararı, 16 Aralık.

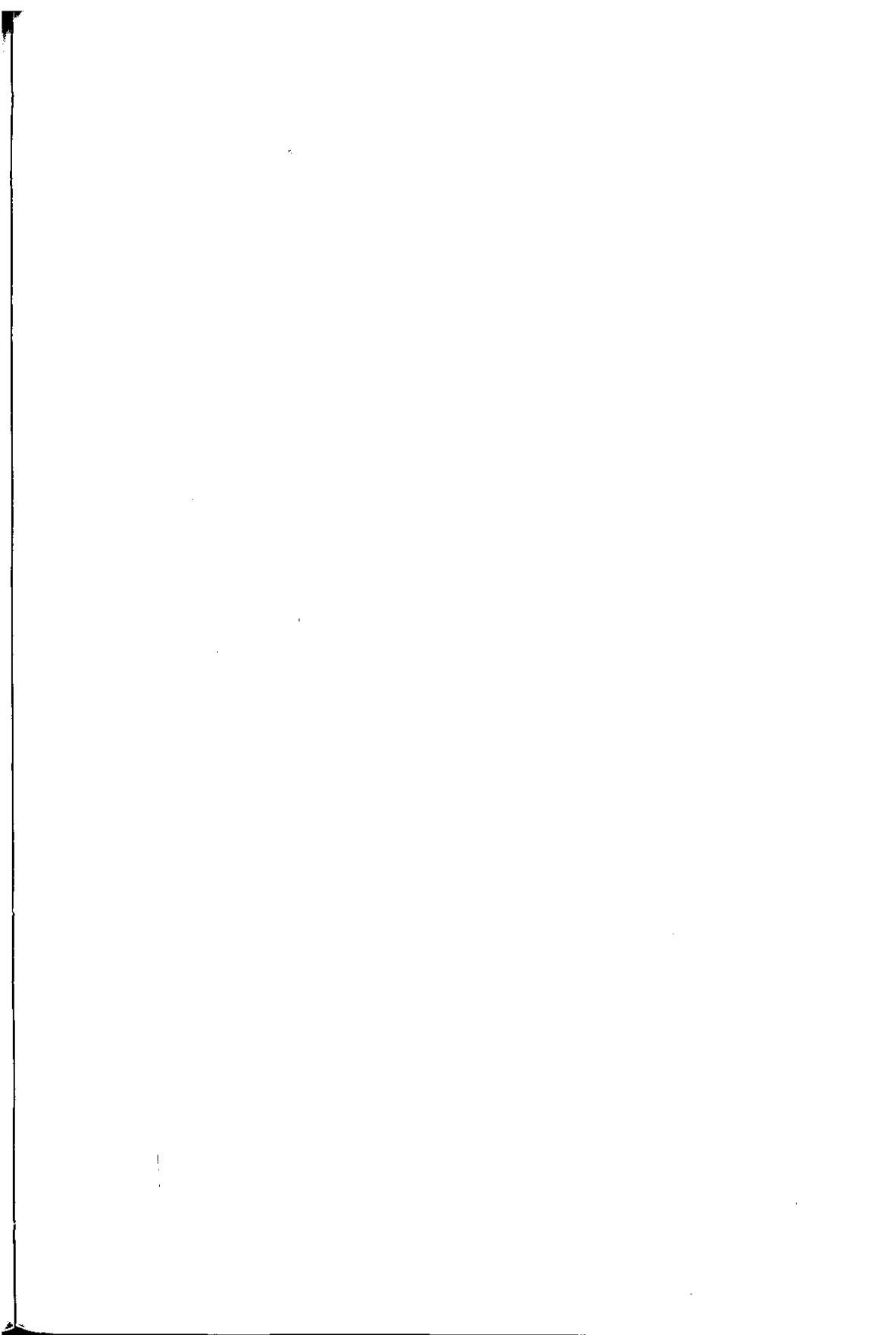
The Public's Right to Know Principles on Freedom of Information Legislation, 1999, ARTICLE 19, Londra, <http://www.article19.org/pdfs/standards/righttoknow.pdf>.

Vatandaşın Bilgi Edinme Hakkı Uluslararası Konferansı, Konferans Tutanakları, 2006, TESEV, İstanbul. http://www.tesev.org.tr/etkinlik/bilgi_edinme_hakki_kitap.pdf,

Vleugels, R., 2006, Overview of FOIA Countries Worldwide, Statewatch, Londra, <http://www.statewatch.org/news/2006/feb/foia-feb-2006.pdf>.

9.10.2003 tarihli ve 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu, 24 Ekim 2003 tarihli ve 25269 sayılı Resmi Gazete

17.11.2005 tarihli ve 5432 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanununda Değerşiklik Yapılmasına Dair Kanun, 22 Kasım 2005 tarihli ve 26001 sayılı Resmi Gazete

“Peki neden bilgi edinme hakkı üzerine kitapçık? Bilgi, çağımızda gelişmenin temelinde yatan bir olgu. Artık yeni yönetim anlayışı ve teknoloji ile bilgi, devletlerin tekelinde olmaktan çıkmış, kamuoyuna mal olmuş durumda. Eşitsizliklerin giderilmesi, yolsuzlukların ortaya çıkarılması kamuoyunun bilgiye erişiminin artması ile doğru orantılı olarak artıyor. Bilginin ulaşılabilir olması ve bilgi paylaşımının artması ile devletle vatandaş arasında önemli bir köprü kuruluyor ve böylece gizlilik kültürüne bürünmüş yönetim anlayışından hesap verebilir, katılımcı, şeffaf yönetim anlayışına geçiş yapıyoruz.”

